

דף	שיטה	טעות	תיקון
211	כ'	מלסו	מלסון
213	י"ב	רוחם	רוחם
218	ה'	כס	כח
219	ה'	והס	ורס
»	כ"ג	על מה שכתב	עין מה שכתבתי
223	י"ד	וחכונה בין	ותכונה מנורת בין
»	כ"ד	שויתל	שויתל
224	ד'	ואכד	ואכד
»	כ"ה	דך	ידך
225	כ"ג	טכקה	טכקה
229	ו'	כלו	כלו
»	י"ז	ישמעו	ושמעו
238	ה'	רכ	רכ
236	י"ד	החה	החד

הגרל חסדך עמי קורא נעים ותקן גם טעויות קלות הערך
שלא רשמתי פה, וגם פיסוקי טעמים שהושמטו או נתנו חוץ
למקומם, ושכרך יבוא כפול מן השמים :

ב"ה היום יום **ט"ב** לחדש **אב** שנת **התר"ל** החילותי לכתוב הערות
אלה על ספר **תהלים** אחרי למדי בו עם תלמידי ירדני נפשי כמהח"ד
יוסף מעובדיה וכמהח"ד **יצחק חיים קסטיליוני** וכמהח"ד **יצחק**
מיוניקא המקום יאריך ימי וימי תלמידי חברי מהח"ד הנ"ל לבא עד הקר
למוד ספר קדש זה וער תכלית ביאורו אכ"ד :

תהלים

א

(א) **אשרי** : מלה על משקל אחלי (אחלי אדוני לפני הנביא אשר בשומרון, מ"ב
ה' ג', אחלי יכנו דרכי, למטה קי"ט ה') וקרוכה לה ג"כ בענין שאחלי היא משרש
חיל (יחילו דרכיו בכל עת, למטה ט' ה') על כן לא יחיל טובו, איוב כ' כ"ה) שעיניו
הללית, ומלאנו להוראה זו גם חדר טוב, (טוב איש חונן ומלוה, למטה קכ"ב ה'),
וגם היכת אשרי מתורגמת בכל מקום ל' טוב, וכן היכת אחלי בשתי המקומות הנ"ל
שכאה בתכ"ד) ; וענין שרש חול (ולא חלו בה ידים, איכה ד' ו') ושרש שרא כל"א
שממנו מלת אשרי כל"הק קרוב, רק השני מורה קביעות יתירה מן הראשון ; ואולי,
ג"כ ההפרש בין שני הנרדפים הוא שאשרי הוא עונג הנפש, ואחלי הוא חיי בשרים ;
וכאז שניהם כל' רבים כמו בלעדי, אחרי, ודומיהם : **הלך בעצת וגו'** : כמו שהולך
ומוסיף בפעלים שכתחלה הוא הולך ואח"כ עומד ואח"כ יושב, כן כל' גם בשמות פלה,
דרך, מושב, וגם בתארים **רשע, חטא, לץ** ; עלה מקור שרשו עץ שממנו יתהוו סעיפיו ;
ושתי המלות לקוחות ד"מ מעץ השדה והוראתם מחשבה הלומחת בלב האדם
ומסתעפת אח"כ ומתגדלת, ואעפ"י שעל הרוב הוראת שרש יעץ היא הודעת מחשבה
לעמיתו מ"מ ראשית הנחתה היא חסוב המחשבה עצמה, כמו ה' לבאות יעץ ומי
יפר (ישעיה י"ד כ"ז) ; א"כ מחשבה יבא איש לעבור דרך, ואח"כ לשבת במושב ;
ותחטא מלה מודגשת על משקל **גנב, סבך, קשת** תורה **הרגל** לחטוא ע"ד בנין
פעל שכא הדגש בו להוראת חוזק והרגל ; וגם היכת דגש ענינה חוזק ע"ד שנמסר
לכיתין רפין עדטילאין דגשין, שמועתק לל"הק ר"ל החכמים הם רפים והולכי ערום

חוקים (ויהיו שניהם ערומים, בראשית, ותבחר לשון ערומים, איוב ט"ו ה); ולן
 תרגמה סד"ל בכל מקום, sventato, lechtsinnig, וכל שמקור התיבה רק בחילוף
 אותיות כמו להלהיל במקום להלהיר, איס רן וגמחר המוין במעטין וזכורו יותר
 ויותר מרשע ורשע, שאלם ישמר מהם כתעבו מעשיהם; ולא מלאנו בשום מקום
 מליצת הלך אחרי עצה רק בעצה כמו כאן וכן ילכו במועצותיהם (למטה פ"א)
 ודומין, וזה מחוין דעמי שראשית הנוראת עצה היא מחשבה הבאה לאדם מעצמו ובה
 הוא הולך: — (ב) ובחורתי יס לממה מדוע כפל התיבה עלמה ולא כתב
 נרדפת לה כמו, חקין, מלותיו, פקודיו, משפטיו כלהו, רק אם נעמיק להבין דעת
 המחבר נראה שאי אפשר להשתמש בנרדף אחר להוראת מחשבתו, והוא תלמוד רבון
 ה' כלו' הנות בדברי פיו לרדת עד סוף עמקם וטובם, ותורה ר"ל לימוד מה שהאל
 ית"ש הורנו לטוב בשרנו ובשמנו, וחוקי ה' אינם גזרות מלך על עבדיו ע"כ לא
 כתב במלות לא תעשה ל' אל רק ל' לא, לא תגב, כלו' אם אתה רוצה בתועלתך
 איני מלמדך להועיל שלא תעב זכן בכל מקום, וכן דעת רז"ל שאמרו (מזיעא פ"ה)
 על פסוק מי האיש החכם ויבן את ואת וגו' על מה אבדה הארץ וגו' ויאמר ה' על
 עובדי את תורת אשר נתתי לפניךם ולא שמעו בקולי ולא הלכו בה (ירמיה ט"ו י"א)
 י"ב) « דבר זה אמרו חכמים ולא פירשוהו נביאים ולא פירשוהו עד שפירשו הקב"ה
 « בעצמו שג' ויאמר ה' על עובדי את תורת, « וכן לא יכלו חכמי' ונביאי' שבאותו
 הדור להבין על מה אבדה הארץ עם כל תועבות יושביה! דק אם נפרש תורתו לשון
 תלמוד ולימוד אז נבין כונת רז"ל שהוסיפו אמר ר' יהודה אחר רב שלא ברכו בתורה
 תחלה ר"ל שלא חשבוה כמתנה ראויה לברך עליה; כלו' אין איש שם על לב איכה
 נהיתה זאת שג' בימי דוד היו לבני חיל והכבירו ידם, על כל סביביהם ועתה הם
 מנוצחים לפני בזוי הגוים; איך בימי שלמה גדלה ההלכה באומה ועתה הולכת
 ודלה בכל יום; הלא זאת עשו להם בחלם מהעמיק החקירה בתורת ה' ולא הבינו
 שהיא לא בלבד עונג הנפש רק ג"כ חיי בשרים, ובטבע ב"י תוך טומאת שקליהם
 צר כחם וכח אדמתם, וכשזכרם לחוקי ה' אזרו חיל והלליחו ואדמתם נתנה פריה,
 וכ"ו מדרך הטבע מכללי ברכת ה' והשגחתו, ולוק ותראה שווי המליצות שם וכאן
 אבדה הארץ ודרך השעים תאבד, עובדי את תורת-בתורת ה' חפלו, ולא הלכו
 בה-אשר לא הלך בעלת רשעים, ואוי לנו כי ננס בימינו חלון מתלמוד התורה הם

ובניהם וע"ז אטום שכלם ושכל בניהם ולא ילליחו במעשיהם וקוה לשלום ואין טוב;
 חפצו, אימוד ותאזה הם כמה שאין בידיו ודוכים' אנו לקנותו וחומד הוא תקיף
 מתאזה, וחשק וחפץ הם כמה שיסנו כבר בידיו, ואע"פי שהראשון הוא תקיף מהשני
 לא כתב כאן חשק שהוא ל' וחשוקיהם כסף (תרומה) מה שאלם מחבק בשנו
 זרועותיו לבלתי יגזלוהו ממנו, וזה א"א בתורת ה' שאין שם אורב לגולה מאזהביה,
 ומ"מ אע"פי שלימוד אמתת הנוראת הנרדפים הוא לימוד יסר ומועיל אין לך כותב
 ספר שלא ישתמש בהם לפעמים זה תחת זה, ולהפריד ביניהם אין לנו כ"א לחקור
 מקור שרשם, ואולי גם מקור חפץ הוא חכם בחילוף אותיות ל' קשירה: ירהבה: מל'
 כאשר הגה מן המסילה (ט"ז כ' י"ד) הנו סינים ימכסף (משלי כ"ה ה') מה שאלם
 מוציא ומסיר מלכו, ודעתו ע"י עמל ויגיע הרבה: יומם: הוא תאזר הפעל מורה
 זמן האיר השמש על הארץ, אך מלאוהו בירמיה (ל"ג כ' וכו') להוראת שם יום
 (ולבלתי היות יומם ולילה בעתם, אם לא בריית יומם ולילה): ודילדה: כמו ובלילה,
 וכן יומם יזוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי (למטה מ"ב ט') וחמרה הבי"ת כמו
 והקול נשמע בית פרעה (וינש) ודומיו: — (ג) שחור: שרש שתל בכל מקום פנינו
 נתישה ממקום זה וגטיעה במקום אחר יפה ממנו והפכו כל"ח תלש בהיפוך אותיות
 (מורי שח"ל) ואולי מקורו שת-ל, ושורש שות הוא קדמון לשום ונתן, וכן אד"ה
 קרא לבנו שת כי שת לי אלהים זרע אחר (בראשית) וגם כאן יבא שרש זה על
 מקומו, איש נדיק המסיר אזנו מדברי לזים ללמוד תורה הוא שרשוהו מארץ חרדים
 לנטעו באדמה שמנה: ער פרגי מים: ל' רבים, במקום שנהר מתפלג, טרם
 נפלו לים, (כמו נילוס במדינות Delta) ושם האדמה היא זבת חלב ודבש, ורק פעם
 במקרא בא פלג ל' יחיד, פלג אלהים מלא מים, (למטה ס"ה י') הארץ כולה היא
 פלג אלהים כלו' כולה משקה: בעתו: לא יקדים ולא יאחר, שאף ההקדמה בפירות
 האדמה לא לתועלת היא: עלהו: ל' יחיד, שם כולל לכל טרפי האילן ורק בנחמיה
 (ח' ט"ז) מלאוהו ל' רבים, עלי זית ועלי עץ שמן, ועיין במשחל על פסוק והנה
 עלה זית טרף בפיה (נח): יצליח: משרש כלל שעיניו עבר (וללחו הירדן ט"ב
 י"ט י"ח) יקומו עליו לרים למנעו מלעשות חפלו והוא יעבור עליהם, ומלאנו שרש זה
 בכנין הקל להוראת פעל עומד, אך בהפעל נ"ל שהוא תמיד פועל יוצא, וגם כאן
 פעולו וכל אשר יעשה, ותיבות וכל אשר יעשה ילליח הם לפרש המשל, שלא בלבד

יתן עץ זה פריו כי גם עלהו דבר תפל יסאף עליו, וכן ההנהגה בתורת ה' לא כלבד
יעדלו מעשיו הטובים וחכמתו רק גם הלחמתו הומנית תרבה : — (ד) במצ' : משרש
מנז. לפי שהרוח המסוערתו היא כמוללת אותו מן התבואה, ומשל זה הוא הפך משל
העץ השתול במקום שרשיו ירבו, וירמיה (י"ז ח') לקח משלו מכאן ופירשו יותר :
— (ה) על בן : אין הוראת מליצה זו כמו מליצת לבן, שזו הוראתה כעו אס כן,
ועל כן הוראתה מטעם זה : ולכן יבא עם העתיד, ועל כן עם העבר וההווה,
ויקומו כאן הוא ל' הווה, כמו ככה יעשה איוב (שם א' ה') : לא יקומו : רק יפלו
וינדפו כי לא השרישו באדמה : במשפט : כשיבא האל לשפוט מי הוא הצדיק
ומי הוא הרשע, והצדיקים יבחר לו לעדה כל' לקרובים אליו ואנשי עלתו ; וזאת
הוראת שם עדה והראיה הוא וכל ישראל עמו וכל העדה (פינחס) ואח"כ הושאל שם
זה גם להמון העם, כמו חודש שעיקר הוראתו הוא יום חידוש הלכנה ואח"כ הושאל
לכל ימי תקופתה, ושרש יעד ממקור מלת יעד (מורי שח"ל) הוא הפוך מן ידע
וקרוב לו בענין, ע"ד כי ידעוהו למען אשר יזוה וגו' (וירא) אלופי ומידעי (למטה
כ"ה י"ד) ואולי הוא קרוב ג"כ לשרש יעץ ולמעלה פסוק א' הבאתי דעה אחרת על
מקור שם עלה : — (ו) כי יורע ה' וגו' : מדוע כל אשר יעשו הצדיקים יצליחו
ולא יקומו רשעים ? כעץ זה שאם נוטעו יפקדו ביום פקדו ינדל ויפלה ואם לא
יאבד מעצמו, כן ה' יודע ופוקד דרך צדיקים כלומר מאורעותיהם ומקריהם וכוה
יצליחו, ויעלים עיניו ממקרה הרשעים ובכן יסופו ויאבדו, וכן מליצות נכח ה'
דרככם (סופטים י"ח ו') ומפניך אסתר (בראשית) ;

ב

(א) למח : ההפך בין שני הכרדפים למה ומדוע הוא שהראשון נראה כמניח
שבלי טעם נעשה הדבר שעליו ישאל (ל-מה) והשני מל' ידיעה מניח שבדל' איוה
טעם העיר העושה לעשות מעשהו, וכן באן ילדק ל' למה, כל' לריק ילאו גוים אם
יתיבכו על ה' ועל משיחו : רגשו : מלאנו בדניאל (ו' י"ב) אדין נבריא אלך
הרגשו על מלכא, ושם הוראתו כאספו במהירות, רק מקורו משרש רגז שהוראתו
קרובה לשרש חרד המורה מהירות בתנועה מיראת נוק, וכן ענינו גם כאן :
לאמיה : מלאנו שתי הנורות לאם ואמה (ראש אמות בית אב, פינחס) ושתייהן

דגושות להוראת שרשן אדם שהיא הכרה קדמונית הנשמעת על שפת עולל ויונק
בהתחלת מלטא שפתיו, וממנו שם אס ; א"כ נראה שהוראת לאוס היא כל זרע אס
מקדמוני ארץ אס הרבה ואס מעט, וכן בבני ישמעאל שנים עשר נשואים לאמותם
(סוף חיי סרה) ועם ממקור עם הוראתו קבוצת בני אדם גם אס אין להם סדר
והנהגת מדעית, וגוי הוראתו בני אדם היושבים תחת מחשלת שוטר ומושל :
יהגו יטרחו לחשב מחשבו (עין מה שכתבתי למעלה א' ב') : — (ב) יתיצבו שרש
יצב וישב הוראתם קרובה כמו הערס, רק נשתמשו בראשון להוראת עכוכ, מחוך
כחץ עד שלא ירצה אס להמתין להגיע אל מטרתו ויסאף בעמידה להיות מוכן לילך
לו : ורדונים : מקור התבה רוז קרוב לראש : גוסרו : גלו סודם ומחשבת לבם
זה לזה ואע"פי שהיא משרש יסד מקור המלה סד קרוב לשת הכרה קדמונית (עמ"ס
למעלה א' ג') וכל לאלאיו גם מחולפי הכרה יקיימו מקור הוראתו : על ה' ועל
משיחו : נראה ששני המומורים הם לדוד חברים כשנמשח למלך, ואחרי לכדו
מלודת ציון שעלו פלשתיים לבקשו (ש"ב ה' י"ז), ובודאי גם שאר הגוים סביבות א'
חרדו לנפסם כשמעם שמועת משיח, דוד ועשו קשר ביניהם להלחם עמו ; וכן גם
דעת רז"ל ששני המומורים יס לחשכם כמזמור אחד, (כל פרשה שהיתה חלוצה על
דוד פתח בה באשרי וסיים בה באשרי, אשרי האיש אשרי כל חוסי בו, ח"כ ברבות
י' : ואחר שהזכיר מנת האיש הכותש בה', שהיא גם מנת דוד וחלקו, דבר נגד
החושכים להתקומם נגד עלת ה' ; ואע"פי שאין סדר למומורי מהלים לא בענין
ולא בזמן חיבורם, מ"מ כ"ל שיש להניח שנבחר אשרי האיש להיות ראש למומורים
מחמת יופי מליצותיו ויושר עניניו ; ושם הספר בכל מכתבי קדמונינו הוא תילוס
בלא ה"א מל' תל ר"ל קיבוץ ואסיפה, שאם הוראת התבה הלל למה לא כתב תהלות ?
— (ג) ננתקה וגו' : בדברי דוד האחרונים (ש"ב כ') כתוב מושל באדם צדיק
מושל יראת אלקים, שפירושו במלך אס צדיק ימשול יראת אלקים בארץ, וכתב
אלקים ולא שם הוי"ה ב"ה להורות שאינו מדבר בישראל לבד כי גם בגוים, וכן רק
אין יראת אלקים במקום הזה (וירא) ולא ירא אלקים (תלז) ; וכן דוד מזייר שחרדו
הגוים סביבותיו בדעתם כי נמשח למלך פן יכריחם לחדול מתועבת שקוליהם
ולעבוד את האלקים עבודה זכה וברה דבר הנראה להם כמאסר בפני ילרם המשיביע
עלמו כיאופים וכל הועבה יכל זה לכבוד גילוליהם : מוסרותימו : משרש יסם

הקרב לאסר וסור מהכרת סר הקדמונית, כי יסרו איש באסור אותו במוסדות למען יסור מעשות רע, ואולי ההפרס בין מוסדות ועבודות הוא שמוסדות הוראתו חבלים עשויים מקש וחליר, ועבודות הם חבלים מעשה פשתן וקנבוס והגסים במלאכתם, ועבודות הן מעשה בוך ומטי או זהב, על כן יפול בראשון סימן הזכר ובשני סימן הנקבה: **ונשליכה ממנו** • שכבר שאלו נכחם (ט"ה סוף סימן י"ד) ויראו ממנו מהשתקע בתועבותיהם אולי יבוא להלחם בהם ויהיו חלשים מההילב נגדו: — (ד) **יושב בשמים ישחק ונו'** • על שחשבו למרוד בו, וידבר אליהם באפו על שנאספו על משיחו: **ילעג** • מלאנו שרש זה הפוך בד' דרכים לעג עלנו גלע גלע והחמישי בל"ה ענל שהוראתו מהירות וממנו ענלה המהירות תנועה וענל המרקד וכד' (וירקידם כמו ענל, למטה כ"ט ו') ואולי זאת היא תולדתם זה מזה • הנמהר בדיבורו ידבר לשון עלנים ויתבזה לפני כל (ולפני התגלע הריב נטוס, משלי י"ז י"ד לפי מקומו הוראתו ל' בזיון) ומלאנו במשנה מס' נדה שלהי פרק הוראה כתם » מכה הראויה להגלע « (כלו' להוציא דם ולהחגעל בו) כי יגעלו בו וילגעו עליו: — (ה) **אז ים לתבה זו הוראת התעוררות לפעול** ע"ד אז תחרץ (ט"ב ה' כ"ד) מיד כשישמע דברי הנוים יתעורר לבהלם באפו: **יבהרמו** • ים כמה שרשים שתכא בהם ה"ה במקום ו"ו עי"ן הפעל כמו בוס-בהת בל"ה, מול-מהל, לוט-להט, אף כהל הוא ממקור בול ונכל שטיקס בל' הכחשה ונפילה, ותהיה הוראת בהל קרובה למלינת נפילת אפים (ויפלו פניו, בראשית): — (ו) **ואני** • ו"ו מיוחדת, וחסרה תחלת הדבור הגשמית מאליה, איך תזידו לקום נגד דוד בעוד שאני נסכתיו, כלו' משחתיו למלך וכסך קרוב לנתך שהוראתו ילק (ומטר לא נתך ארלה, סוף וארה) וממנו נסיך (נסיכי מדין, מטות) ומסכה: **מלכי** • מל' מלכי יספר עלך (דניאל ד') והוראתו יועץ, בהתמידם לשאלו עלה לאיש חכם הרגילו עצמם לכבדו ולבסוף בחרוהו עליהם לראש: **ער ציון** • הודעת כי נסכתיו בתתי בידו מלודת ציון החשובה ככלתי אפשר ללכדה (ט"ב ה' ו-ט): — (ז) **אספרה** • ההפרס שבין פעל ספר להגיד הוא שזה מודיע דבר חדש ומקלר דבריו, והראשון מפרס דבר ידוע במקלת ומבארו יותר, מנידי החידה (שופטים י"ד י"ט) ספרה נא לי את כל הגדולות אשר עשה אליהם (מ"ב ח' ד'), וכן כאן פירושו דבר ידוע הוא שה' בחרני, מ"מ אפרטנו יותר: **אל חק** • פירשו אל במקום את

ע"ד הרנו לאכנר (ט"ב ג' ל') אספרה מה שהאל חק וגור, ויש עוד לפרשו ע"ד יולר עמל עלי חק עשיתי לי חק והרגל לספר דבר זה: **היום** • שמשחוק כל ישראל למלך וברשת פליטת היבוסים מארץ קדשי: (ח) **נחלהך ואחוזתך** • נחלה משרס נחל בחילוף אותיות נגר (גז-חיס, להליל-להליר) מה שמהאב יעבור אל הבן כנחל כובע ממקורו והולך אל הים, אחזה משרס אחז מה שאיש קונה מעליו: **אפסי ארץ** • שרשו אפס (אס אפס כסף, ויגש) ומקורו פס, בל"ה פסיד או פס רגל, מקום שתכלה שם היד או הרגל, וכן בדניאל ה' ה' פס ידא די כתבא, ומוה כתנת פסים המגעת עד פס הרגל, וקרוב בהגרתו לפס (ולא ידע בפס מאד, איוב ל"ה ט"ו) ולא ידע ה' ברכות עון איוב, ופשתם כעגלי מרבק מלחי ג' ב' ורביחם) וקרוב לפץ (פן נפון על פני כל הארץ, נח); **ראשון לכולם** פס, בפסות ורכות בני אדם יפולו ויתרחקו איש מעל רעהו, והרחוקים אפסו ואינס, ה"ה אפסי ארץ מקום רחוק ששם קצוי ארץ: — (ט) **תרעם** • שרשו רעע או רוע קרוב לרלץ (עאן-לאן) ענינו המחאה ומעיכה: **חנפצם** • משרס נפץ הקרוב לפון שבירה ופיזור השברים וממקור רד (ירד, רדה, רדד) נהיה רץ, היורד ירון ולא העולה, והרץ ירץ אבריו; וברזל מלה זרה, אולי הרי"ש נוספת ומקורו בול קרוב לבזר ופזר ובל"ה פרזלא (פרזלא) מהדק ומחטל כלא וכפרזלא די תרעע כל אין תדיק ותרוע, דניא ב' מ' ויולר ממקור צר, בנרור החרם בדפוס **יוצר** הכלי: — (י) **הוסרו** • קחו מוסר, ממקור יסר או אסר, חדלו ממועלותיכם ולכו לאשר יחפץ ה' כאסיר זה שילך לעקום שוליוכוהו: **שפטי** • שרים שיש בידם שבט לרדות: — (יא) **עברו את ה'** • בעבדכם אותי הממשיל יראת אלהים בארץ; לא שקראם לעבודת אלהי ישראל כי זה הוא נגד יסוד דתנו להכריח זרים לקבל מצותיה: **ביראה** • ולא בניאופים ותועבות: **וגילו ברערה** • רעד קרוב לרעש ורגז, וגראה ברדת האיברים: תחת כי השבתם לכלות ימיכם בעון ועמל בלי הנאותיכם בהחיות, תכלו חייכם בגיל אם רעדת ה' תמיד על פניכם, ובין כל הנרדפים המורים שמחה הקדוש והטהור שבהם הוא גיל (גיל יגיל אבי לדיק, משלי כ"ג כ"ד): — (יב) **נשקרו** • מלשון ועל פיך ישק כל עמי (מקץ) כלומר השתעבדו: **בר** • בחר בחיבה זו שיש לה שתי הוראות בן וטהור, להודיע שהאל קראו בן מחמת טוהר לבו: **יאנק** • מקורו אנק, נשימה בכח שינשים אדם מקלר רוחו, עד עתה האריך אפו, רק

יראו פן תקלר רוחו בכס : ותאברו דרך : כמו ודרך רשעים תחלד (למעלה א' ו') תחת הליוחכם תמשול מגערת במעשה ידיכם : במעט : לא לחכם נוספה הכ"ף והוראתו בקרוב, קרוב אפו לבשר, וכן כמעט שכב אחד העם את אשתך (תולדות) כמעט כסדום היינו (ישעיה א' ט' עיין בביאור סד"ל עליו) ואני כמעט כטיו רגלי (למטה ע"ג), קרובים אנו להיות כסדום, קרובים היו רגלי לנטות : חוסי בו : לולי הכי"ת הלאה אחר שרש חסה היה כותב חוסי וידוע ששם דבר עם כנוי הוא סמוך, דבר, דבר, דבר ; תפלה, תפלה, תפלה, רק שבסמוך תכה תנועה קטנה מפני הכרה מורכבת (בר, לת) ועם הכנוי בהכרה פשוטה תבא תנועה גדולה, א"כ לודק גם חוסי סמוך לתיבת בו, ותיבות אשרי כל חוסי בו חוזרות על הראשונות אשרי האים אשר לא הלך ונו' והם מוסר הכלמד משני המזמורים :

ג

(א) מזמור : ממקור וכרמך לא מזמור (בהר סיני) ומלאנו כס"הש (כ' י"ב) הגלגלים נראו בארץ עת הזמיר הניע, ומיר זה נוכל לפרשו עת כריתת הזמורות הארוכות יותר מדאי והמזיקות לגפן או עת הזמירה, כי באביב יעלו כל בשר וגם האכרים בעבודת אדמתם ידונו וישמחו ; ול' זמר כ"ל טראשית הוראתו בפה ואח"כ הושאל גם לשירה בפה עם לוית כלי סיר או ככלי בלבד בלי שירה בפה (זמרו לה' בכנור בכנור וקול זמרה, למטה ז"ח, ה ; וזמרת נבליך לא אשמע, עמוס ה' כ"ג) : — מה רבו צרי : כי גם קרוביו ובני שבטו (עמשה ואחיתפל הגילגלי ונילה עיר כנחלת שבט יהודה) קמו עליו : צרי : שהיו שונאים אותו בלבם קודם לכן : קמים : שעד עתה היו עמו ומחפלים הטוב נשמעו לו, ועתה שהוא ברעתו ולפי דעתם אין עיד תקוה לו להושיע (אין ישועתה לו באלהים פס' ג') נפרדים ממנו וקמים עליו, (פ'ילפסוף) : — (ד) מגן בערי : סביבות גנותיהם עשו גדר לכלוא הרגל מהם, ואולי מזה נהיה שורש גן ושם מגן, ובכל המזמור הוא מבקש מה' שיכלא משונאיו מהניע אל מנמתם בהגילו מידם, רק אינו מקללם : בבורי : אלהים שכבוד לי לעבדו, וכן וימירו את כבודם (למטה ק"ו כ') המיר בכבודו בלא יושיל (ירמיה כ' י"א) : — (ה) קורי : ע"ד קול דמי אחיך לועקים

(בראשית) דמי אחיך לועקים בקול רם, גם כאן הקרא בקול רם אל ה' : סהר קדשו : מירושלים שהרים סביב לה וגם בחוכה : וכן הדי יהודה ענינו נחלת יהודה שהיא ארץ הרים : — (ו) אני שכבתי ונו' : חוסי שלא לו אל תלן הלילה ינו' פן יבולע למלך (ס"ב י"ז י"ז) והוא משיב בבטחונו אל ה' : אוכל לשכב וליטן בטח ובהקילי המלא כי ה' סמכני : — (ז) מרבבות עם : שלפי עלת חוסי (סס י"א) יאספו עלי : שחור עזרי : כמו שימו וישימו על העיר (מ"א כ' י"ב) שענינו שימו וערכו הסוללות על העיר ללכדה, כן הם אומרים, שאם אהסך אל עיר בצורה יחלו חומותיה ע"י מתי קבלם (סס י"ג) ושחור עבר במקום ישימו עמיד וכן הכית, שברת שבפס' ה' במקום תכה, תשכר, וברובי מקומות בספר זה ובספר ספרי הקדש ובפרט בדברים אל ה' שאין אללו עבר ועמיד כי הכל הוא ונגד פניו : — (ח) קומה ה' : לעה עתה נראה כי אינך חש עלי : הוכית : דחי : מכת חרפה וכן על הלחי יכו את נשיא ישראל (מיכה ד' י"ד) : שני רשעים שברת : לבלתי יסכוני עוד, כלו' מנעת מהם מהזיק לי : — (ט) לה הישועה ונו' : או נוסף פסוק זה אח"כ כשנחן המזמור לשיר אותו בכ"המק שלא לסיים בדבר רע ; או במקום עמך היה כתוב בתחלה עבדך ; או גם בלדתו המפלל דוד על עמו, ואמר הרבה דרכים יש לך ה' להושיע מבלי שתמנע ברכתך מעמך והענישם : סלה : דעות הרבה באו על מלה זו (עיין באוצר הפרשים לח' בן זאב) וכ"ל שהוראת התיבה לפי הקבלה (תרגומה לעלמין) היא היומר ככונה, ולא מלאכה כ"א כהלים ופעמים שלש בתפלת הכקוק הנביא שחברה על שניונית כלו' ע"ד השירים הנקראים שניין : (עמ"ס בע"ה על הוראת מלת שניין, ראש מזמור ז') ובדאי שירי דוד לא נשכחו מפי ב"י אפילו דור אחד ובקבלה באה לנו הוראת התיבה כתיקונה ; ואם נחקר על מקורה נמצא משקלה בתיבת הרה נסו (לך לך) שהיא כמו להר, וסלה מלשון עודך מסחולל בעמי (וארא) סלו לרכב בערבות (למטה ס"ח ה') לסל כלו' לרם וגשא (אע"פ שבאמת ראוייה הלמ"ד להדגש) א"כ תחלת הנחת המלה היא ככנוי לה' יתברך, וכמו שמלאנו תיבת נלח כנוי לו (וגם נלח ישראל, ס"א ט"ו, כ"ט) וגם חאר הפעל להוראת עולם ועד, כן היה ג"כ בתיבת סלה, דוק במאיר כתיב ותמלא סכל מקום שנכתבה תוכל לפרש המלה בא' מב' ההוראות ואין גם אחת מההוראות האחרות המובאות בספר אוצר הפרשים שתלדק לה בכל מקום כ"א בדוחק רב :

ד

(א) למנצח : כ"ל ששורש נלח כל"ק אין הוראתו המו : ! צריו והוראתו
 זו יש לו כל' חכמים ובספר דניאל (ו' ג') ושתי פעמים בד"ל, כ"ב' א' י"ז) מלאכה
 להוראת שררה, ובשאר המקומות שבא בתנ"ך כ"ל שהוראתו שיר ונגן (עיין במאיר
 נחיר) ח"כ למנצח הוראתו לשיר שירים ומנגן או ג"כ לשיר ופקיד ומחנה, וכדל'י
 מקור הוראת שורש זה הוא כמו כל"ח ההגבר, ומה לנצח שהוראתו קיום לעולם
 ועד, המתגבר על כליון ומות, ומה נלח ישראל (שמאל א' ט"ו כ"ט) גביר וקיים
 לעד, וכמו שבין ל' שררה ול' שיר אין הפרש כ"א בין ש"ן שמאלית וימנית שבזמן
 קדמין לא היה הפרש ביניהן והברתן שזה, כן שורש נלח מורה שררה ושיר, וכבר
 ספרו מושלי משלים על אורפיו (Orfeo) שככה ניגונו היה מתגבר על החיות
 הכחות אליו ומלקקות רגליו להורות כח הניגון ויכלתו גם על פרא אדם, ואולי
 מדעה זו נהיה המעבר בין שתי ההוראות בשני השרשים נלח ושיר : **בננינות** : שורש
 נגן הוראתו הולך קול ביד ע"י כלי שיר, ואח"כ הושאל גם לשיר בפה בליות כלי
 (אני מננינחם היכה ג' ס"ד ודומיו) ח"כ הוראת למנצח בננינות היא מוזמר זה
נחן למשורר נפה ומלך קולו ע"י כלי שיר, ויש לפרש ב"ת של בננינות ל' עם,
 ע"ד בנערינו ובזקנינו נלך (פר' בא) בהיות נערינו וזקנינו אחנו כ"י הם חלק ממנו,
 והננינה מחבר אל השיר ותהיה בנוף אחד אותו, ע"כ כתב בננינות ולא עם ננינות,
 סדוד נחן : ח לא בלבד השיר רק גם הננינה לשיר אותו : — (ב) **בקראי ענני** :
 נראה שהיה המשך המוזמר הקודם או לכל הפחות גם זה כחבו דוד בכרתו מפני
 אכזבים : **אלהי צדקי** : ההרגש שבין מקור לדקי ומשפט הוא שהראשון יורה מה
 שאדם רוצה מעלמו כישר ונכון ולידק להעשות, והשני מה שאחרים (הסופטים או
 הנמוסים) יכריחוהו לשמור, ח"כ נדק הם מעשים טובים ומשפט השמר מהרעים,
 ויש וט ב נרדפים, ח"כ אלהי לדקי, כמו **אלהי טיבי אלהי הטיב** : **הרחבת**
 פעמים רכית ועשה כן גם היום, או יהיה עבר במקום עתיד : — (ג) **בני איש** :
 החשובים והחלילים התקנאים על כבוד עלמכם, עד מה חשימו כבודי לכלמה ?
 ומקור כלמה הוא כלל או כלל-מי (לא יכלה ממך) (חיי שרה) כהמנע מאיש לעשות
 אפלו יכלס, והוא הפרש בין כלמה וכישה שהראשון הוא מחמת המנע המעשה

וממנו, והשני מחמת מעשה רע שעשינו ומקורו בש מל' יוכס שהפנים נכוונים כאלו
 יוכסו (הובשת היום את פני כל עבדיך ש"כ י"טו) כוסף עליהם חרפה שהיא מחמת
 כן אדם המחר זו והמלבין פניו (הפר-חור ולא עתה פניו יחורו, ישעיה כ"ט
 כ"ב) וכן גם כח' ^{הוא} תיבת כלמה אל נכון, חמנעו מכבודי מה שראוי לו :
 תאהבון ריק חבקשו כוב סלה : נפיר מהקודם יחסרה החמיתה, האם
 לנלח (סלה) תאהבו לבקש דבר ריק וכוב של יועיל לכם ? ומה יועילכם אכזלוס ?
 ודוק שגם במוזמר זה לא קלל צריו ולא מסר דין עליהם לשמים מחמת בנני ירדו
 שהיה ראש להם : — (ד) **ורעו** : ו"ו או כ"ו ו"ו של ואני נסכתי מלכי (לשעלה
 ג' ו') וענינה אבל דעו וסיתו אל לבכם כי מאחר שה' הפלה כל' הנדיל מהמון
 העם לו למלך אחי שאני חסיד כל' איש חסד כודאי ישמע בקראי אליו : —
 (ה) **רגזו** : ל' ותחתי ארגזו (חבקוק ג' י"ו) לשון חרדה על העתיד, חרדו על
 נפשותיכם כהיום הזה, ובשכבכם על משכבכם בהעביר לפניכם מה שפעלכם כיום
 שעבר אמרו כבר הפלה ה' לו חסיד ודומו (מל' וידס אהרן, שמיני) קבלו דין שמים
 עליכם ואל חוסיפו להתקומם נגדו לעולם (סלה) : — (ו) **זבחו זבחי צדק**
 לא כובח אכזלוס בחברון למנות העם שטרם ילך למלחמה את אביו הוא מבקש
 עזרת ה' לו, ושם שלח לקרא גם את אחיתפל (ס"ב ט"ו י"ב) : **ובטחו אל ה'**
 אם הזבחו זבחי צדק אז תוכלו לבטוח בעזרתו, רק אם זבככם מרמה ותך
 בטחונכם שקר : — (ז) **רבים וגו'** : רוב בני אדם יתפללו על עצמם שיראו טוב,
 ושה' יסא ויאר פניו אליהם בפנים מאירות ושחוקות ; נסה בחלוק יחיות נשא
 וממנו ונשא גם לבנים (ישעיה ה' כ"ו) כי אבני נזר מתנוססות על ראשם (זכריה
 ט' ט"ו) נראות כנבוהות מחברותיהן כעבור יפעתן, ואח"פי שבשנים אלה השורש
 הוא נסס מ"ת מקובן גם כמו בשרש נסה : — (ח) **נחתה** : ואני איש חסד
 בנערותי ראיתי בעין טובה הללחת חברי ושמתני לא בטובתי רק בטובתם ע"כ
 נבחרתי : — (ט) **בשרום יחרו** : ח"כ מאחר שאני מבקש רעהם רק להיות
 בשלום ואחדות עמם לא אירא מפחד לילה ואשכב ואישן ולא אפחד כי אחת ה' אחד
 בעולמו חוסיכני לבטח ולבדד, כמו לך לבדך חטאתי לפי פי' הרב המופלא משה בן
 מנחם מדעסויא, ואמת הוא שיש איזה הפרש בין לבד ולבדד, מ"מ דגש הדל"ת מורה
 דל"ת אחרת, ואחד מחברי חוה דעתו שראויה המלה לקרי וכתיב, והנכון לבדך,

ומלאנו כס' א' ד' י' ג' יך דרך מפנה במקום יד' ואחר שהתחילו להשתמש בכחב
אשורין התחלק דל"ה בכ"ף ארוכה היה דבר מלוי מאד :

ה

(א) אל הנחילות : לריק נלאו המפרטים למנוח מקור שמות אלה המורים
כלי נגון, או דרך הנגינה עצמה, או מין ממני השיר, ע"כ לא נואל להעמיק
החקירה בתיבות אלה, לפי שהיא רבת היגיעה וסעפפת המועלת ; וגם על אותיות
השמות ועל המלות הכללות עליהן לא נדבר, מדוע נכתב אל במקום על, או בי"ת
שמושית במקומן, שבודאי לא נולד דבר נמלץ אל חוץ שומעת : — (ב) אמרי
וגו' שני המומרים הקודמים אמרם דוד השני (ד') בערב יום ברחו מפני אבשלום,
ה' יאשון (ג') בבוקר יום מחרתו ; והמעתיקים סמכו אליהם שני מומרים אלה
(ה' י') שהראשון בהם גם הוא תפלת הבקר והשני תפלת הערב, וגם אלה השנים
כיומי מלכותו אמרם, אחרי הביאו אליו ארון האלהים (ה' ח') ואחרי חטאתו (ו').
(כ') : האוינה : יש מעלה בפעלים, האוינה, כינה, הקשיכה, כטה חוץ לשמוע,
שפוט אס הדיו אתי, והעתר לי, וכן יש בשמות ג"כ, אמרי, הנני, שועי, דברים
כלבד, הננין לב, הרמת קול : — (ג) הקשיבה : מלאנו כמה פעלים שקו"ף פ"א
הפעל שבהם נוספת על הכרה קדומה המורה כנר הוראתם, (כל' תלמוד קאמר,
קסבר, קאזיל ודומיהם) קבר מן בור, קדר מן דור (אנדיל המדורה יחזקאל כ"ד ט')
קלט מן לוט, עיר מקלט, שרוע וקלוט, פר' אמור ; הנה היא לוטה בשמלה, ש"א
כ"א י') קמץ מן מין חלב, (משלי ל' ל"ג), קער (קערה, שקערורות) מן ערה, קפץ
מן פוץ (פן נפוץ על פני כל הארץ, פר' נח) קנף על פני מים (וממנו קנף חמה
הנראה ברתוחי הרוק על השפתיים) מן ויקף הכרזל (מ' כ"ו י') קלר מן לר, והרבה
פעלים עוד אס נרבה להרחיק השערות ; אף קשב מהוראת שם, והשיב גדול מהאזין
שזה נטיית און לשמוע, וזה קבלת התפלה ברכון : מלכי ואלהי המושל עלי
סאני מושל על אחרים, ונור עבודתי : אתפדר : מל' ויעמד פינחס ויסלל (למטה
ק"ו) אני דן דין על עמי ומתודה פשעי : — (ד) בקר : בכל בקר : אערך
לך : מל' כי מי בשחק יערך לה' (למטה פ"ט ז') אלני לפניך פשעי ובטחיני כך :
ואצפה : פחות מקוה, וזה פחות מבטח, ובטח פחות, מחסה, צפה הוא מל' צופה

הרואה למרחוק (דבר לך על המים נראה עליהם) מביט אס יהיה הדבר ויבא, המקיה
יש לו קו דק להחזיק בו, הכוטח יושב בטח, והחוסה הוא חמת כל קורת המנן
עליו ; וכן גם כאן מפני חטאתי לא אוכל לבטוח בסליחתך ובהקצבתך רק אלפה
אולי ברחמך תעתר לי : — (ה) כי לא אר הפץ רשע אהה : המחזיק
ברשעו תמאס רק לי הבא כיהך ביראה ומורה פשעיו הקשים ותנחה לכלתי אתעה
עוד : לא יגדך רע : אולי דעת הכוהב היה לקראו יגדך, אבל הנקדנים דאנו
פן יוכן מהוראת ויגר מואב ונקדוהו קצון ומאריך, ומ"מ הוא פועל יונא יגור אותך
כלו' כך, ורע שם מופשע, כמו רשע שלפניו . — (ו) רא יתיצבו הילרים :
שטים מל' הוללות וסבלות, ושרש הלל מורה קול שמחה, או שתהיה לכבוד אלהים
ואדם ואז ינקר ע"ד השלמים, או קול בסיל ואז ינקר ע"ד המרובעים, והפרש כזה
יש גם בין קידש וקדש וידוע מאמרם ו"ל אין אדם חוטא אלא"כ נכנסה בו רוח
סיטית, ואין צורך לבאר אמתותו וישרו, ולא יתילכו הוללים דומה ומחובר לסוף
פסוק שלפניו, ושנאת כל פועלי און לחלחלו לא אל חפץ רשע אתה, והשני יתהוה
מהראשון בהיותך בלתי חפץ רשע תשגא פועליו : והשלישי, מאכד וגו' יתהוה
מהשני : — (ז) תאכר : פחות הוא מתכרית, מעשה שיאכדו מדרכם, וא"כ קרופ
הוא ליתעב הכתוב אחריו, וזה ג"כ מוסיף עליו, כמו טקנבר כזכ לא ירשע כמו אים
ומרמה, ודוק שכתב מרמה לבסוף להורות שהיא רעה משפיות דמים, הבאה לרוב
תחמת חרון אף, ואים מרמה ישחמם בכלי קודש ברעיון הנפש, מתנה טובה מאת ה'
לשובת עמיתו רק לנזק, וכן דעת המסורר האיטלקי והפילוסוף Dante

« Ma perchè frode è dell' uomo proprio male,

« Più spiace a Dio : e però stan di sotto

« Gli frodolenti, e più dolor gli assale.

INFERNO. C. 11, v. 25-27.

— (ח) ואני : כמו ואני נסכתי מלכי (למעלה ב' ו') רק אני אין נורלי כנורל
חוטא להכעיס, וברב חסדך, כי מ"מ איני בדאי אחילב לפניך בביתך בחדר ששם
הארון : ביראך : בעבור יראתך, פי מוראך לא הלך מלכי גם בחטאי נגד רבונך :
— (ט) גרני בצדקתך : בטובתך הורני הדרך הנכונה לכלתי אתמה וישמחו
פורדי (קריב לנוררי) הנזמים מתי אכסל ואקול ושרש שור מורה פקח עין להאזין

ככונה דבר קרוב כהנחת השור (ואולי מזה שמו) והביט משרש כבט קרוב ללבט (ואולי ספחים ילבט, משלי י' ח') ע"ד נשכה ולשכה, והוראתו כמו חכרו לבט, לשון אחיה וקמילת העינים לראות דבר מרחוק, והמביט לראות למרחוק ילבט וישנה כרואה: הישר לפני דרכך. שלא יהיו פה מכשולים, ולא יבא לידי מעשה בלתי הנון, טילרי יסיתני כמו במעשה בת שבע, והכתיב הישר משרש ישר ע"ד הירר הורע והיא הנכון, ונקרא הישר להקל כינת הוראתו שלא נטעה ונחשבה משרש שור או שרר ככנין הפעל ודרך ל' זכר, ששלשת הנורות נחי פ"י, נחי ע"ו וכפילים מקבלים בו ו"ו הירר, הוקם, הוסב: — (וי) בפיהו. אפילו כפה אחד מהם אין דבר אחד שיוכל לקום ולעמוד (כיון קרוב לקום וכן מבין-מקום) וידוע מהמרים ז"ל (ת"כ שבת ק"ד) קוטטא קאי, שקרא לא קאי: הוות. היחיד ממנו הוה (הוה על הוה חבא, יחזקאל ו' כ"ו) משרש היה בחלוק ו"ו (כל"ח היה הוה) דבר המתהווה תדיר, שאדם מוכן ועלול לזרה ולפורענות, רק כל רבים הוא תמיד דגוש, וכלשון יחיד יבא לפעמים רפה ולפעמים דגוש (להותי יעילון, איוב ל' י"ג): גרונם. שם גרון נהיה משורש גרה (כמו חרון מן חרה) (מעלת גרה כבהמה, שמיני); וגרה מהוראת גרגיר כל"ח, ומה עשרים גרה השקל (Grano כל' איטלקי, Korn כלשון אשכנזי גם הם ממקור גר) ואם נראה להרחיק ההשערה נמצא קרבה גם בין שרש גרה וחרה, וגית"ל וחית"ת מתחלפות כמו פלג ופלח: יחליקון. יעשה חלקה, מדברת חנפות, בעיד שחפס מות ואבדן טובאיהם, יכחשו ויחנפו להם להטעותם, ודבר חלק יכנס כנקלה הוד דבר אחר ויחלק בין בתריו, וכן כל' איטלקי Insinuare וכל' אשכנזי Sich einschleichen הכנים כחק: — (יא) האשימם. שורש אשם ושם שניהם ממקור שם, וידוע שבזמן קדמון לא היה כל"ח טי"ן ימנית, והשם הוראתו איש שם חטאתו על לבו ומתחרט ודואג, עליה, וישום איש רואה דבר מחריד ומקולר רוחו לא יוכל לרברב דבריו ומראה דבר חרדתו וקורא שם! שם! ויתחלפו שני השרשים זה בזה שהוראתם והברתם קרובה, שאדם המתחרט ודואג משתומם הוא, וכאן נוכל לפרשו בשני הדרכים, הרשיע (והרשיעו את הרשע, כי חלה) או הפניעם בשממה ותמהון לבב, והשכיכ"ל יותר נכון: יפלו ממועצותיהם. עמ"ס למעלה א' א' על הוראת שורש יען, ע"י מחשבותיהם היו סוכרים להחרומם, ואזקה הכס בשממון וחמת החרומם יפלו וישפלו (דוק התדמות שני השרשים נפל

ושפל בהחפר מן הראשון הנו"ן כדרכה, בעוד שבשני הוספה בו השו"ן כמו להבט שלהבת); או היא מ"ס הסכה, בעבור רוע מחשבותיהם יפלו ויאבדו: הדיחמו. לא כלבד ישפלו כי גם תדחם ותרחיקם מנגד פניך: כי מרו בכך. שורש מרה ומרד הוראתם קריבה, ושניהם ממקור מר הברה קדמונית, ומלאנו מרה קשור עם אלת ואותי מרתה (ירמיה ד' י"ז) ועכ"ל כי מרתה כלהיה (הושע י"ד ה') והראשון ענינו מרי מהסרת הילך, והשני מרי להכעיס דומה למרד הקשור תמיד עם בי"ת: — (יב) וישמחו כל תוסי בכך. לא שישמחו במפלת הרשעים, רק אלה הכוטים כמועצותיהם יאבדו, והלדויקים בטחונם כך יהיה להם לשמחה כי חסך וחנן עליהם: ויעלצו. שורש עלץ ממקור לץ שהוא (כמו שכתבתי למעלה א' ה') ממקור רץ, שהשמח רץ ומדלג, והנאנח הולך לאט (וגם הנח קרוב לנח; כל' איטלקי esultare da saltare: — (יג) כצנה. מנן שיש לו באמצעו כמין רומח שנון למחון וכן וללנינים כלדיכס (מסעי) קוליס חדים וגם לנת שלג (משלי כ"ה י"ג) ממקור זה לפי שמפרישה ומכאיבה כבדול שנון: תעטרנו. עטרה היא על הראש, רק מלאנו שורש זה גם להוראת סבוב שאר הנוף, עוטרים אל דוד ואל הנטי (ס"ה כ"ג כ"ו) כלנה הסובבת הנוף להגילו ממכת איוב, וגם מכה באיוב עצמו הננס לקרב, כן רצונך יסבוב הלדויק להגילו מצריו וגם יכה בהם בקומם עליו:

ו

(כ) באפק. אף לא ימשך כ"א רגע (כי רגע באשן, למטה ל' ה') והתיבה משרש אפק המורה נטימה בכח, וחמה פתאומית גם היא, רק תמשך יותר מן אף, וחרון יותר חס ממנה, קלף יראה על השפתים המוליאות ריר (כקלף על פני מים, הושע י"ז) ותקיף הוא מחרון, זעף בפנים, (וירא אתם והנס זעפים, וישב) כעם מתמיד ולא פתאומי (וכעסמה לרעה גם כעס, ס"ה ו'); וכן תוכיחני פחות מתיסרני, שמקור הראשון הוכחה בדברים, והשני ממקור אסר, אסור איש לעמוד להלקות אוחו; וכן בפסוק שאחר זה אמלל פעל משרש אמל או מלל, שההברה הקיימת בשניהם מל, כמו בשורש מול וכמל, ל' כריתה וכנהלן משרש בהל הקרוב לכול (בוס-בהת, מול-מהל, לוט-להט או לאט) או נבל שהברתם הקיימת בל, שהוא כרדף לאל, א"כ תקיף השני מן הראשון, וגם מה שימולל איננו יבש מכל וכל כעלים הנוכלים מן העץ, היבשים

והראיה לערכ ימולל ויכש כלו יכרת ואח"כ ייבש, וכן הולך עוד ומוסיף, ואחר כהלו
 עצמי, כלו גופי נחלש, כתב ונפשי נכהלה שחולי הגוף ירפא בנקלה יותר מחולי הנפש
 אשר בהשחוחה כולא יגוע הגוף עמה: — (ד) ואחה: כחוב חסר ע"ד ואם
 ככה את עשה לי (בהעלך) ואת תדבר אלינו (ואחכנו), אילו בימים הקדמונים לא
 הפרישו חמיד בין זכר לנקבה בכנויים ורוב תיבות היא שבמורה הן כו"ו, ואני ואנכי
 שזה בשניהם יכן אנחנו, ומי"ם וכו"ן משמטות זו במקום זו הרבה פעמים (ויבאו
 הדעים ויגירסום ויקם משה ויושיעו ויסק את לאנס, פר' שמות): **ער מחי**: חוכיחי
 וחיסרני, ולא השלים המליצה מפני כבוד של מעלה, שלא יראה כהלו מתקלף על ה': —
 (ה) **שובה ה'**: אלי, הו שוב לחלני, חלני עוד הפעם, הו פנה אלי וחלני:
חלצה: שרש חלץ הפוך מן לחץ באותיותיו ועיניו, שהראשון הוראתו הרחיב
 והרויח, והשני עיניו הציק, וכן חלוצי הלכה ר"ל מולאים מהמון העם, וכן וחלצה
 נעלן, שהמנעל דוחק הרגל ובהסירו הרגל תלץ לרוחה, והמליצה ע"ד אריק חרבי,
 סלפי ההמת הרגל היא החלוצה ולא המנעל: **הושיעני**: חלץ והניל הם לפי שעה,
 והושיע ומלט לעולם, ועיקר הפעל שע כמו בשרש שעה, ע"ד עתר ונעחר, **בשעזות**
 אדם על ה' **יישע**: **חסרך**: ע"ד ויט אליו הסד (וישכ) נרדף לחן, הושיעני כי
 מלתאי חן בעיניך ולא מלדקתי: — (ו) **כי אין במות זכרך**: יכל גדולי קדמונינו
 דברו עם האל כדבר עם ב"א כמיהם, כי איך ידבר האדם עם האלהים? והיו
 מציירים לאל ית"ש הנאה הו לער כמה שיהללוהו או יכחשו בו, וכשם שב"א לא ישבע
 כמה שיש לו כבר ויתאזה מה שאין לו אף כי דבר גרוע הוא לערך מה שבדיו, כן
 האל ית"ש כביכול יחסך יותר במהלל ב"א העלולים לכחש בו ולשכח אותו ואת טובו
 מחפצו במהלל האלפים והנשמות שמטבעם להללו ולשכחו חמיד; ובכן גם קדמונינו
 בדברים אל האלהים כדברים עם ב"ו אמרו כי אין במות זכרך, היודך פער (למטה
 ל' י') כי לא שאל תודך (ישעיה ל"ח י"ח) וכדומה; ועוד י"ל שהאל שמח במהלל
 אדם עלי ארץ יותר ממה שיסמה בדיעת הנשמות אמתו ושלמותו (שזה עונג הנשמה),
 מפני הע"י הודאת הנדיקים והודעת חסדו גם שחר ב"א ובפרט הפמייס יסאו נפשים
 אליו; וזה יקר מאד בעיני ה' להרוות הנשמות ממחק יראתו וידיעתו גם בעולם
 הזה החולף: **בשואר**: שאל ענינו אל בתוספת שי"ן (להכת ולהכת, עבר-שעבר)
 מקום אכדון ואין, וגם שרש שאל עיקרו אל הנמצא ג"כ במקום אן (אל פשטתם היום

ש"א כ"ו י'): — (ז) **יגעתי**: כלה כחי בעבור אנחתי והבי"ת כמו בי"ה ויעבד
 יעקב כרחל (וינח): **באנחתי**: אנחה שרשו אנח (Onomatopeia) נשימה בכח
 אנחה מחמת לער, כמו אנח מחמת כעס: **אשחה**: כאשר יפרש השחה לשחות
 (ישעיה כ"ה י"א) שהשט על פני המים ישחה על פניהם: **מטתי**: כרים וכסתות
 השטים על המים מחמת קלותם ורוב הדמעה והערש שהיא מעשה ברזל, וכוללת למטה
 אמצה **אתיך** בחום דמתי: — (ח) **עששה**: מל' עש יאכלם (ישעיה כ' ט')
 הולכת ומרקבת (רש"י בשם מנחם) וממקור זה גם שם עששית של ב"הכ ההולכת
 ודולקת עד שתכבה מאליה: **מבעם**: המויל תמיד דמע סולד מעיני: **עחקק**
 נתישנה (כל' ארמי עתיק יסון) כהתה **מוקן**: **בכל צוררי**: בעבור צוררי הרבים:
 — (ט) **צורו ממני וגו'**: תפלתו לאל הוילה בטחון בנפשו ובטוח הוא שיושע,
 וקורא לזריו שיסורו ממנו טרם יחול אף ה' עליהם: **און**: ענינו רשע שלא יועיל
 לבעליו ואותיות המיכה בהתחלפם (אל"ף בה"א ההח"ע וכו"ן ולמ"ד נשכה לשכה)
 אכל: — (י) **תחנתי**: מרוב שיחי וכעסי בכיתי כבי גדול (למעלה ה' ב'ה')
 ואח"כ החלתי לספר חסדי האל כדי למלא חן בעיניו, שזה הוראת התחנן (שם ה'
 ה') ואח"כ דנתי דין בעלמי והתוליתי עוני (שם ח' ט') ותפלה ממקור פלילים:
יקח: עתיד במקום הזה, ויש עוד לדרשו ל' עתיד, בכי ותחנתי בודאי שמע;
 ותפלתי בוטח אני שיקבל: — (יא) **סאר**: כי פתאום תבה עליהם רעה בעוד
 שהיו בטוחים במפלתי: **ישוברו**: פתאום יכשו ויבהלו: ואח"כ יאזרו חיל שנית לנגדי
 ודגע יכשו עוד הפעם, שכן דרך לב נמש גם אם יאזור חיל, קול עלה כדף ופחידהו
 וירדפהו, ועוד יש לפרש ישובו מל' ושב לבנון לכרמל (ישעיה כ"ט י"ז) יתהפך, מודונם
 עלי יתהפכו רגע לכושם והראשון כראה יותר: **רבע**: הח' בן זאב באזכר השרשים
 שלו פירש כל שרש רגע שבמקרא ל' מנוחה והשקט, רק מאור דורכו של ז"ל פירש
 רגע הים ויהמו גליו (ישעיה כ"א ו"ו) ללאור עמים ארבע (שם פ' ד') עורי רגע וימאם
 (חיוכ ז' ה') בכחו רגע הים (שם כ"ו י"ב) ל' בקיעה, ונראה דבריו עתה מה דמיון
 יש בין הוראת השקט, והוראת ביקוע, והוראת חלק מה מהומן? כ"ל שמקור שרש זה הוא
 רקע (לרוקע הארץ על המים, תהלים קל"ו) ל' שטיחה ורדידה, ודבר נשטח ינוח על פני
 מה שיטחוהו, וע"י שטיחה ורדידה תמידית וחוקה הדבר יבקע (רקע-קרע) ומה בקע
 או חלקי הזמן יקראו גם הם רגע או יהיה רגע מנוחת הריאה בין נשימה לנשימה:

(א) **שגיון** : משרש שגג הקדוב לתעה, שם אחד ממיני הסיר כלתי מוגבל
 ע"פי כללים, רק ניתן למחשבה לתעות ולרחק כאשר תחפץ : **כיש בן ימיני** : שם
 חניכה לשאול ולא נודע אללכו מדוע נקרא כן, ושם אביו קיש ; ושגיון זה חכרו דוד
 אחרי בקשו להמלט פעם ראשונה אלל אכיס מלך גת, ולריו לזירו הדבר לעיני שאול
 כפוט מלח דוד הבוגד בו ומתחבר אל פלשתים שוכאי ישראל, ואולי כוש זה שממנו
 לא יסופר מאומה בספר שמואל היה אחד מקרובי שאול שלא נתן מקום בנכורתו או
 בעזות פניו לדבר בו, רק היה מן מסיתי שאול להנקם מדוד : — (ב) **חסיתי**
 עמ"ש למעלה ה' ד' על הוראת הנרדפים חסה, בטח, קוה, לפה : **חושיעני וגו'**
 (עמ"ש למעלה ו' ה') הושיעני לעולם מרודפים והלילי פתה מידי כוש רודפי זה
 השופך עלי חרון אפו : — (ג) **בן ישרף וגו'** : הן בעבדי שאול איש סותר
 דברי כוש זה, והוא דובר עלי לש"הר ומחשיבני כבן בליעל : — (ד) **אם גמרתיו**
שרמי רע : לפי בה"ט פירושו אם נקמתי מאת המשלם רעה תחח טובתי, והללתי
 מי שהיה לורדי בלי סבה שאני לא חטאתי לו, רק נראה שהיה ראוי להטעים אם
 גמלתי שלמי רע שהמונה (סופר הולך) השני הוא מפסיק ואחלקה לוררי דיקם ושלמי
 כמו איש שלומי (למטה מ"א י') אם גמלתי רע, לאזהבני והשתדלתי להלל לוררי
 (אכיס) מבלי שתבא לי חועלת בזה : — (ו) **ירדף וגו'** : אם זאת עשיתי כדאי אני
 שכ זה יקח ע גבורי שאול וירדפני וישיגני וימיתני מיתה אכזרית כאשר **תאזות**
 לבוגדים ויחטיך יפעת יקרי שהדורות הבאים יאמרו עלי כוגד וכן מות היה דוד, או
 יהיה כבודי כגוי לנשמה המכבדת את האדם, ונרדף הוא לנפשי וחיי הקודמים, רק
 פירוש ראשון כ"ל יותר : **ירדף** : נקוד חליו מבנין קל וחליו מן הדגוש להורות שטף
 הרדיפה : — (ז) **קומה ה' באפך** : עתה כניכול אתה יושב ורואה ברעתי :
הנשא בעברות צוררי : הראה כי אתה רס ונשא, בעבור עברות צוררי, כי
 צוררי מתעבדים בי : **ועורה אלי וגו'** : יש לפרשו התעורר אתה לתועלת כי
 הלא לויית לבני אדם לעשות משפט, ושופט כל הארץ לא יעשהו ! ויש לפרשו גם כן
 עורה כמו העירה ע"ד נאב ה' אהיך את שבותך במקום והשיב (ראב"ע) והעירה לי
 המשפט אשר לויית לבני אדם, ועתה משפטך יושב וסוקט : — (ח) **ועדת לאמים**

תשובך : הגויס האלה שאני מתנורר עמם ושאר גויי הארץ, יושבים ורואים
 במעשיך ומהם ילמדו דרכיך, ואם יראוני עם כל נקיון כפי נופל בידי נרי ידברו רע
 עליך : **ועליוה** : בעבורה, בעבור עדת לאמים זו המיחלת משפטך : **למרום**
שובה : לשבת על כסאך ולעשות משפט ; ולמרום, כמו קומה והנשא שבפסוק
 הקודם : — (ט) **ה' ירין עמים שפטני וגו'** : ההפרס בין דין ושפט קשה
 להגבילו (עיין סי' ט' ה'). לפי שפעמים רבות יבאו כח"ך שני השרשים זה במקום
 זה, מ"מ כ"ל שהראשון ענינו שמוע טענות בעלי הדין והתוכח עמהם וגזור מי
 בשניהם לדק בטענתו, ושפט (ממקור שבט, שהשופט היה תומך בידו שבט לרדות)
 השתדל שיעשה ע"פי נורת הדיונים, ובאן ר"ל ה' המבחין עם מי הלדק בהתנוח
 ב"א זה עם זה (וע"כ כתב עמים ולא גויס או לאמים המורים יושבי ארץ אחת או
 תחת שלטון אחד) ורואה בשנאת חמם שסוגאים אותי שאול וקרוביו יעשה באופן
 שיתגלה תומי ולדקי שהם תמיד עלי שלא הסירותים מנפשי ותומי ר"ל שאין במעשי
 הערמות ובהלחמי נגד שוכאי עמי לא היתה כונתי להראות גבורתי למען יבחרו
 בי למלך תחת שאול ולדקי ר"ל שאני עושה רק מה שיצדק לעשות אחרי תתי לב על
 מעשי טרם יבאו מן הכח אל הפעל, ולדקי מוסיף על תומי לפי שכחוס לבו ויכל
 האדם לעשות דבר נגד המשפט ג"כ, כשגנה או מבלי שום לב, ע"ד שגנה אבימלך
 לאל בתם לכבי ובנקיון כפי עשיתי זאת (וירא) : — (י) **יגמר נא וגו'** : שרט גמר
 מלאכהו בבנין קל עימד ויולא, הושיעה ה' כי גמר חסיד (למטה י"ב) מעל עומד
 לאל גומד עלי (למטה ע"ז) יולא, ובאן נוכל לפרשו בשני אופנים, רע שעושים
 הרשעים יכלה ויחזום, שיחורו כתשובה, או הרע יבקר ויטחית הרשעים, והראשון
 נראה יותר לפי הלוך התיבות מכ"ש שנס המנקדים נקדו רע פתח לעשותו סמוך
 לתיבת רשעים, רק השני יתחבר יפה למה שכתוב אח"כ (מפסוק י"ד ולהלן) ולו
 הכין כלי מות וגו' : **ותכונן צדיק** : אין לורך שאתה תשחית הרשעים, רשעים
 ישחיתם כי כן ארחות כל בנע כלע את נפש בעליו יקח (משלי א' י"ט) רק הלדיק
 שהם רוצים להכשילון, כלו' ללזירו כאיש עושה רשע, או להפילו ממעלתו, שאתה
 תכוננהו ותושיבהו בטח על כנו : **ובחן** : כחן קרוב לבחר בחילוף אותיות (רדק-כדף,
 רלח-נלח, רקב-נקב, רשף-נשף, רחש כלח כחש (ת"כ חולין יו"ר) וריחש חרגום של
 רמש) אחר בחינתו יבחר האדם בטוב : **לבות וכליות** : לב נגזר מן ב"ת שמושית

שהוראתה הראשונה תוך וקרב, מה שבקרב האדם, וכליות משרש כלה אז כלל המורים מניעה והסגר (לא יכלה ממך, חיי שרה, במקום יכלה) שסגור בקרב האדם, ומלאנו ג"כ כליות חטה להוראת הקמח הסגור בתוך קליפת החיטה, ואולי התיכון הוא הסלת, ושניהם לב וכליות יבאו להוראת מחשבות האדם שהוא סותם בקרבן, רק הלב הוא משכן ההרגשה, לא כן הכליות, ויחית לב ג"כ להב האש או מפני צורתה, או מקום הלב ע"י הדם, או מחוס הרגשותיו, ולבות וכליות השני מוסיף על הראשון, לא כלבד יבחן הלב שהרגשותיו לרוב יראו בפנים כי גם הכליות הסותמות רעיוניהן יבחן: **אלהים צדיק** מי שיש לו כח וחפץ בדק עד שטב אללו טבע, שזה ל' צדיק תיבה דגושה, כשידבר בכן אדם, וכאן מיחסו לאל שהדק בו בהכרח גלל בטבע או בבחירה: — **(יא) מגיני** לגנים עשו גדר להגן בעד העוברים או חית השדה שלא יכנסו בהם, ונזה בזה לגינת הוראת הלל, ומשרש נגן שם מן המזל ממכת אוב, ובדרך השאלה ענינו בטחון, וכן כאן ר"ל בטחוני על אלהים (מלאנו בטח על, על מי בטחת, מלכים ב' י"ח כ'), או מגיני ר"ל **הצלתה**, ועל מל' עלות עלי (וישלה) כלו' כביכול חובה על אלהים להצילני, כי הוא מושיע ישרי לב, והראשון ג"ל יוהר: — **(יב) שופט צדיק** שופט בדק, ואל זועם וגו' לפי ב"ה פירושו, והוא (אלהים הנ"ל) זועם בכל יום מראה פנים של זעם לרשעים ואולי היה ראוי להטעימו ואל זועם, אלהים הוא שופט צדיק ואל זועם בכל יום כלו' תדיר אנו רואים בעינינו שהוא ישיב לאיש צדיק כדקו ולרשע כרשעו, וכל זה ג"ל מפני שכתוב אל בלא ה"א הידיעה, ואל תשיבני מאלהים שהוא בל' רבים כלו' בעל הכוחה כולן, בעוד שהאל בלשון יחיד ר"ל בעל כח אחת או יותר אך לא כולן: **זועם** מקור התיבה זע-מ כמו נחם-נח-מי מרגיש כעס בלבו וזע וסר אחר ממכעיסו, וזעף וזעם נרדפים בהוראתם כמו שקרובים בהברתם ואולי גם זעף מקורו זע-פה, חנועת השפתים בחרות אף איש: — **(יג) אם לא ישוב** בכל יום **תראה יד ה'** לטובה או לרעה, ולרשע להשיב אל לבו ולחזור מרשעו, ואם לא ישוב וילטוש חרבו (מגמת לטישה, החרב היא רטישת האויב) וקשתו רענה וקשה ידרכה ויכוננה, שאין לו התנכלות לומר לא היתה כונתי בדרכי הקשת להרג איש שנאמי כי הלוא כונן קשתו לנגדו: — **(יד) ולו** לעצמו יכין הרשע כלי מלחמהו, וקרבן וקשתו, וחליו יפעל: כלו' יעשם כלי אומן; **לדולקים** מל' כי דלקת אחרי

(פר' וילא) בחילוף אותיות גיכ"ק מן דלג, שהרדיפה על ההרים, משנב החלשים, מקרא דליקה, וכמו שיש לשרש עלה הוראת הכעיר, (בהעלותך, את הנרות) כן יש לשרש דלק הנרדף לו (ודלקו בהם, עובדיה י"ח) א"כ לדולקים ר"ל לרודפים אחרי נקיא וצדיק כלו' לו לעצמו: **יפער** מקור שרש פעל הוא על כל' ארמי בא בפ"ה נוספת (ע"ד פ"ה רפה בל' ישמעאל) וכן פרעם מן רעש ורעד, מפני קפילתו ממקום למקום, ובכן גם שרש עלל ממקור זה ועוד יש כמה שרשים שהפ"ה בהם נוספת על ההברה הקדמונית פער-ערה, פור-זרה, פרס-רית, פרך-רכך, פרץ-רצץ, פשר-שרא, שהוראתו בל' ארמי התיר קשר, ובכל השרשים האלה ודומיהם כגלל הפ"ה באחד והאות הנחה באחר תסאר הכרה אחת והיא הקדומה; ואם כדברי מקור שרש פעל הוא בא והכנס בחוכן הדבר כלו' עשות אותו בכונה, ובזה יפרד מן עשה הנרדף לו: — **(טו) יחבל אין וגו'** און עמל וסקר הם כאן נרדפים, לריק הרה כלו' חשב מחשבותיו, ולריק הכל כלו' השתדל להוציא מחשבתו מן הכח אל הפעל, וריק ילך, כלו' לא יצליח; ועל און עמ"ש (ו' ט') ועמל נפרד מן יגיע, שזה עושה פרי ועמל מטריח יותר מהשכר רבה מן הטורח והרואה מה יתרון לאדם בכל עמלו, שיעמול תחת השמש (קהלת א' ג') ושלישי להם, לאה, שאין ענינו יגיעה רבה, רק גדול מהשתדל בדבר כראות שלריק השתדל (וילאו למלא הפתח, וירא): — **(טז) בור ברה וגו'** בור נגזר מן בר שהוראתו בל' ארמי חזן, הפירה בידי אדם המוליך רגבי חפירתו לחזן ושחת או שוחה משורש שוח או שחת (כי שחה אל מות ביתה, משלי ב' י"ח) שענינו ירידה ושפלות מורה מקום שפל ועמוק עשוי בידי שמים; וכן יש הפרש בין ברה וחסר והשני יעמיק יותר מן הראשון (בקברי אשר כריתי לי, ויחי; ויחפרו עבדי יחזק כנחל וימלאו שם באר מים חיים, תולדות) א"כ פרוש הפסוק כאן, הרשע כרה בור והעמיק עד שעשאו עמוק כשוחה, ואחר כך נפל הוא בשוחה שתקן: — **(יז) ישוב עמלו וגו'** כאן עמל נרדף לחמם שהחומם ונוטל ממון מידי בעליו שלא כדון גורם שהבעלים לריק עמלו בקנינו: **קרקרו** משרש קדר, והוראתו מקום הנבזה בראש (מכך רגלו ועד קדקדו, איוב ב' ז') שאדם ישפיל בקידתו, א"כ קידה כפיפת הראש, ואולי יש קורבה בין הוראת קד הכרה קדמונית לשם קדקוד וקד הכרה קדמונית לשרש יקד, שמקום הנבזה בראש מושב המוח הוא קמח חם ביותר: — **(יח) אורה** שרשו ידה שענינו השליך ונרדף להשתחווה,

הן להסתחיות עבד לפני אדוניו הן להודאת מקבל טובה למטיב עמו ; עליון .
על כל עמי הארץ, הישב על כסאו בשמים ממעל ובוחן מעשיהם ומשלם להם גמולם :

ח

(ב) **אריז** : שרשו קרוב לאזר בחילוף דל"ת בוי"ן (בדר-פור) מלשון ואתה תאזר מחכיך (ירמיה א') מורה חריצות ועוז ומזה אדרת, מלבוס המקיף כל הגוף (הדר בל' ארמי חור) או מל' הדר וכבוד לבוש מהודר שילבשוהו האלילים : **אשר תנה וגו'** : תנה הוא עכ"פ לויי בתוספת ה"א להודאת חפץ ורלון, והמפרשים פירשוהו משמש במקום עבר או מקור, ורחוק, ורק אחד מיוחד (רש"י) פירשו לשון לויי, ראוי שתתנהו על השמים, וזה כ"ל פשוטו ; בכרוח דוד מפני משטיניו והדוכרים דע על נפשו, באשון לילה היה יושב ומביט ביופי ותפארת השמים ולבאם ומעריך קטנות וחולשת האדם (עם כל יכלתו בגלל נשמתו המשכלת) לערך גודל הכוכבים ומשטח הרקיע, ואומר בלבו איכה יוכל האדם להתנאות ולנטור איכה אם יוכל ויחשוב גריעות ערכו לערך כוכבי שחק ! ואמר ה' אדוניו : **שאל** פי שנתת רשות לנו לפעול כפי רצוננו והכל בידי שמים חוץ מיראת שמים מ"מ אלחנו בידך כחומר ביד היוצר, בודאי אריז שמך בעבור מה שבראת על כל פני הארץ לחולשת האדם המשתמש בכל אלה בחכמתו, רק מאחר שבגלל זה ינבה לבו וייעזר ויחמוס, הלאו ונתת הודך על השמים, ובהם לבד הודעת יקרך למלאכי קדשך אשר לא יבעטו בטובותיך : — (ג) **מפי עורלים וגו'** : אין אחד בבני אדם שיכול לומר מתי התחיל להבין שיש סבה ראשונה המושלת בעולם, ובדבר עמו הריו ומוריו על הדבר ומלאו שכר יש לו ידיעה בזה מבטן ומהריון, וזה לחכמים יסוד וסעד לאמונה באל, משגיח ויכול (יסדת עו) והיה ראוי שישיב לאל לב המורדים בו (למען לורריך) ויטבית איכה ונקמת איש ברעהו בדעתנו כי הלא אלהים בשמים רואה כל ומשיב לכל אדם כפעלו : **עורלים** : מל' עול ימים (ישעיה ס"ה כ') שרק עתה נכנס לחיי שעה הקלובים לו : **אויב** : איש מבקש רעה אחיו ; שונא, הוא נותר בלבו איכה בין שיזיאה מן הכח אל הפעל ויהיה גם אויב בין שישמרנה בלבו לר (או ער) מלשון מיצר, אדם שדומה לו טאחיו ממלא מקומו הראוי לו ומפני זה הוא יושב במיצר וא"כ ותאיה ללאת למרחב ולמלא הוא את מקומו, כאשה הצרה לחברתה החפלה שאהבת

בעלה תהיה לה לבדה, או כאיש הרונה להתרומם ולשבת במקום רעהו : —
(ד) **מעשה אצבעותיך** : אולי ייהם השמים אל האצבעות ולא אל היד בכללותה להורות שנעשו בחכמה ובכונה עלומה, וכוכביהם נתנו אחד אחד במקומו הראוי לו, והראיה אשר כוננת שאחריו שמתם במכונם אשר ישכנו שם, וגם שרש שכן ממקור כון בחוספת שי"ן (להבט-שלהבת) ומכון ומקום נרדפים, רק הראשון מורה דירה יותר קבועה מהשני (מכון לשבתך, בשלח, וישב אל מקומו אשר הפקדתו שם, ש"א כ"ט ד') כדבר היושב על כנו : — (ה) **אנוש ובן אדם** : שניהם ל' חולשה : **תפקדנו** : ההפרש בין זכר ופקד נ"ל שהראשון מורה השיב איזה דבר על לבו הן במקרה הן ברצון בקוצר שמו (זה שמי לעולם וזה זכרי, שמוח) ; והשני מורה הלך וחקור מעמדו ותכונתיו, ובכן תפקדנו מוסיף על מזכרנו : — (ו) **מאלהים** : ולא כתב מאל, לומר כמעט יש בו הכוחות כולם : **ובבור והדר** : כבוד יבא לנו מעמיתנו, המולא שאנו כבדים (ע"ד ואברהם כבד מאל, לך לך) כלומר שיש בנו תכונות יקרות, והדר יבא לנו מלד עלמנו מיושר מדותינו המשביע נשמתנו נעימות ומהדר פנינו, וכאן ר"ל בתכונות יקרות והדרת פנים : **תעטרהו** : כלו' נתתך בו כח וגבורה הבדילהו מהבהמות (כמלך המעוטר בנצור המובדל מעבדיו) המכירות רב יכלתו עליהן ומתיראות ממנו גם בעבור הדרת פניו : — (ז) **תשיריהו** : יש הפרש בין מלך ומושל, המלך שולט ברצונו, והמושל מרצון איש אחר המפקידו, ופרעה מלך ויוסף מוסל בכל ארץ מצרים (ויגס) : **תחת רגליו** : וכן כתב בבראשית וירדו כדגה הים וגו' ורדה ממקור ירד השפיל גאות איש והכריחו לעשות רצוננו : — (ח) **צנה** : נתוספה ה"א לעשות התיבה בעלת שתי הכרות פשוטה ולהמתיקה אל האוון, ונחסרה בעבור זאת האל"ף שלא להרכות אותיות נחית : **וגם בהמות שרי** : לפי דעת מאור דורנו שד"ל נצור שם בהמה מל' סורי שבו לרש בהם מורה רכות הלבב הפך הקושי והעו שיש בחיות שמחמת יתר חיותן נקראו כן, וכאן מדבר בגבורת האדם מכח נשמתו המשכלת המכרחת לעבודתו לא בלבד בעלי חיים הביתיים, רק גם (וגם) אותם שמטבעם להתרחק מן הישוב לחיות חיי חפץ, ובאלה יש כמה וכמה רכי הלבב כאיל וכאדנכת : — (ט) **צפור שמים וגו'** : צפור ממקור לפרא בל' ארמי, מפני שיררם בבקר וכתב שמים לומר שעם כל הנביקים עוף ימלא האדם בהם, וכן הדגים יסמרו בימי הים ויסלו להם דרך בו ועכ"ו האדם ימלא

ברשתו, והולי עובר הרחוק ימים מוסב לשניהם ללפור ולדנה, שגם הנפרים אוהב
חירות עופפים וגדים דרך ים לאיקלימים הרחוקים, ומה שם העוף הנקרא דורר,
הולי ממקור דר (מדור כהלי רשע, למטה פ"ד י"א) הדריס במקום העלם, ויש
מסיבים עובר הרחות ימים אל הדרם עלמו לומר לזה הות על חכמתו המושלת על
כל המונעים ומבטלתן או לכל הפחות מתגרה בהם: — (י) ה' אדנינו כפל
דבריו הראשונים שהם מוסר המזמור והמחשבה שהביאתהו לומר:

ט

(א) **ער מות לבן** : יש אומרים שלכן זה הוא נכל, רק מהמשך המזמור
נערת נויס ונו', האויב תנו חרבות לנלח וגו' נראה שמדבר באומה הכוריה שהכבירה
עלה על ישראל עד היום ההוא, ה"כ כ"ל שמזמור זה חובר אחר הכות דוד את
פלטהים פעמים שלש עד הכניעה (ס"ב סי' ה' י"ו כ"ה, וסי' ח' א') ולכן זה אם
שם איש הוא, הולי היה אחד מגבורי פלטהים, והולי הוא יסבי בנכ (ס"ב כ"א ט"ו)
שאמר להכות את דוד, ע"ס; או על מות לנן ר"ל אחד ממכי הסיר הנהגים בימים
ההם (ומלאנו למנלח על עלמות סיר סי' מ"ו) או אחד מכלי הנגון, או אופן נגינה
ידועה, ע"ד ספירש החכם יס"ד כ"ע אל תשחת, סר"ל למנכח לנגנו ע"ד שהיו
מנגנים בכתי מדרשותיהם מקום בני הנביאים או במשכן לפני הארון פסוק אל
משחת עמך (פר' עקב) כשבאים להתפלל לה' מתוך זרה המולדת אותם: —
(ב) **נפלאותיך** : הקדמוניות טענית ליראיך מעולם (פס' יו"ד י"ד) בהליך
אותם מיד האויבים השולטים בס ואין בידם כח להמלט מיד כוגניהם: —
(ג) **ואערצה בך** : השמח בחלקי כי מידעי שמך הנכח, ועלן ממקור לן או רן
(וחברו עליו) מורה שמחה גדולה שתתראה כחנועת האברים במהירות חוץ ממשפטם,
ה"כ ואפללה מוסיף על ואשמחה : אוסרה שמך **עריון** : לפי כה"ט ר"ל הזמרה
שמך העליון מכל שם והיה ג"כ להטעימו ואזמרה שמך עליון, והו עליון הוא לשון
קריאה מוסב להל עלמו: — (ד) **בשוב אויבי אחור** : אמרו חז"ל תחלת כפילה
ניסה (ת"כ סוטה מ"ד) ובמלחמה שזכרנו למעלה בפס' ה' כתוב פרץ ה' את האויבי
לפני כפרן מים, ה"כ בהפרד האויבים לנוס נכסלו איש באחיו ונפסו: **ספניך** :
ה"ל מ"ל מפני רק הוא מיחס התשועה לה, והולך ומוסיף כי עשית משפטי ודיני אתה

הוא הנומר בעדי: — (ה) **משפטי ודיני** : כ"ל שאין הפרש בין שני הנרדפים
האלה רק שהשני הוא קדמון (דכני אלהים ע"כ קראה שמו דן, ולא אמרה לזה שפטי
וקראה שמו שפט כמו אבי אלישע) וא"כ נשתמשו בו לרוב בסירים ואם נחקור אחר
מקורו הולי הוא מל' דין, כל' ארמי זה כגבר אלם הנזר אומר זה יהיה! מכלי
את טענה לדבריו, מה שאין כן בשרש שפט, (כשפטה יחד ספר אתה למען תלדק,
ישעיה מ"ג כ"ו) המורה ויכוח, ואל תשיכני מן ויהי כל העם כדון (ס"ב י"ט יו"ד)
שמסם ראה לדבר, וכדון מורה מרעומת כ"י איש על אחיו (ולמה אתם מחרישים
להשיב את המלך, שם, וכחכ למה ולא מדוע שהוראתו מה דעתכם ולמה הוראתו
למה? כל' מה תעשו ו) ה"כ ודיני מוסיף על משפטי נחוכחת בעדי וגורת אומר
להדקיני : **ישבת לבסא שופט צדק** : אתה שופט צדק ישבת לבסא, או יהיה
לבסא סמוך אע"פ שכל בטעם מפסיק, ע"ד שאמרו רז"ל עומד מבסא דין ויושב על
בסא רחמים, או יהיה שופט זה פעל ולא תאר, ישבת לבסא ושפסת צדק :
— (ו) **נערת נויס** : מלאנו שרש נער כלל שימוש בי"ת אחריו להוראת כליון,
הכני נער לבס את הורע (מלאכי א' ג') מ"מ הוא ל' נערה המחפרת ומכוננת פני
הנער ופירוש הפסוק הנ"ל הכני מובים לבס את הורע (ל' בוסה ויוכש שרש אחד
להם) ; וכן כאן הכינות נויס כנגיפתם, והולך ומוסיף אבדת רשע, והולך ומוסיף
עוד שם מחית לעולם ועד : **ועד** : כ"ל שאיננו כמו ועד עולם שה"כ ה"ל לעולם
ועד, רק הוא מענין בטחו בה' עדי עד (ישעיה כ"ו ד') עדי העד האחרון ותיבת עד
שם דבר, ולמ"ד לעולם מושבת אחרת עמה, לעולם ולעד: — (ז) **האויב** : לשון
קריאה, אתה המבקש רק רעה, שוו הוראת אויב : **חרבות** : כתים אשר חרבת ול'
קצרה דבר, וכן הכונים חרבות למו, הכונים ארמנות שסופן ליחריב : **וערים נחשת** :
שהיו נטועות ופומדות על תלם ואמה נחשתם ושרשתם ממכונס : **זכרם המה** :
שני הכנויים ל' זכר והראוי זכרן הנה, ובהם רבים: — (ח) **וה'** : הערים אבד
זכרן, רק ה' לעולם ישב : **בונן** : מכינו על כן וכסים כדי שיעמוד, כל' משפטו ילא
בדואי לאור: — (ט) **תבל** : הוא מל' הסיר, ממקור כל, או שגיה מן האין, או
שעמיד ליכול ולהכטל, או שנכלל מיסודות רבים שהולידו בעתם כל זבא הארץ ;
ולא תכל חיבה זו לעולם בה"ה הידיעה לפי שתיבה קדמונית ומל' הסיר היא, וכן
חלד, דין, שחק ודומיהם : **ידיו** : גם כאן ידיו מוסיף על ישעוט, כמו שמישרים

מוסיף על דק, שאדם יראה לעינים ודומה לו מדבר ידק, אך עלול הוא לטעות, רק מיסרים בודאי ישר הוא: — (י) ויהי ו' החבור והל' עתיד להוראת התמדה ע"ד ככה יעשה איוב: **משנב**: שרש שנב (אשר שנב ממנו, פר' דברים) מקורו נב שממנו נבה ונבר, א"כ משנב מקום גבוה מחסה לחית השדה: **לדך**: ל' או דכו במדכה (פר' כהלתך) אדם מדוכה ע"י תקיף ממנו: **לעתות בצרה**: עת ועתה מגורה אחת, א"כ לעתות בצרה ר"ל לימים שהדך יאמר עתה אני בצרה: — (יא) **יודעי שמך**: סינא לך שם תפארת, או יודעי מל' כי ידעתיו (פרשת וירא) מכבדי שמך, ודורשיך, ר"ל רודפים אחריך וסואלים עליך מוסיף על יודעי שמך: — (יב) **ישב ציון**: א"כ חוזר מזורז זה אחר שהובא הארון אל בית דוד הכנוי בהר ציון (ש"ב ס"ה' וס"ו) ויסכים עם מה שכתבנו שעל הכניעת הפלשתים (שם ס"ה' ח' א') מדבר: **עלילותיו**: מעשיו הנכבדים: — (יג) **דרש דמים**: הולך ומבקש איפה שופך דם וסואל מי הוא שופכו: **אותם**: דרשיך האמור למעלה: **עניים**: עניים כתיב א"כ לפי המסורת אותם הם הדך (פסוק י"ד) רק לפי המקרא הם דורשיך, והענין יסוד ותפארת כל כשרון: — (יד) **ראה עניי משנאי**: פסוק זה מתנגד במקלת למה שכתוב למעלה כי עשית משפטי ודיני וגו' אם לא נאמר שידע דוד כי כל הנוים סביביו גריו היו, ותוך הוראתו לנגיפת הפלשתים החשן שגלל גם משאר קמיו, רק ג"ל שנוכל ג"כ לפרש ששני הפסוקים האלה י"ד וט"ו הם לעקת העניים שבהנטש פלשתים בעמק רפאים (ש"א ה' י"ח) היו ליעקים לאל ואומרים חגגני וגו' למען אספירה כל תהלהך וגו' וכיודאי טרם אסור דוד מלחמה בדה כזאת לעק לאלהוא ואנשי מלחמתו: **משנאי**: הכא לי מאת שונאי: — (טו) **בשערי בת ציון**: בת ל' חפה; בשובי תוך עירי לא אתן שירי קול לספר תהלתי ותהלת אנשי (כמו טעשתה בת יפתח לאביה והנשים המשחקות לדוד) רק אכיר כי ממך התשועה ותהלתך אספר: — (טז) **טבעו וגו'**: לרוב בשחתות יש דפס וטיט: זו בחילוף זי"ן בדל"ת (ורא דראון) יי"ד ב'ו' (משיח-משוח ע"ד ל' ארמי קטיל-קרוג) די ברשת אשר טמנו: **גדכרה רגלם**: לא כלבד לחיכלו לעלות מן שחת שבה טבעו, רק לא יכלו הפילו להטיר רגלם מקשרי הרשת; ומקראות אלה מוסכים בודאי לאזה מאורע פרטי שלא בא זכר ממנו בספר שמואל, ומה שכתב שם פעמים וינטשו בעמק רפאים לא ידענו אם לבו

בז עשו כן או לתחבולה שנהפכה להם לתקלה: — (יז) **גודע דה**: ע"י קול הצעדה בראשי הכנאים ע"י הרוח שהניעה ראשי הכנאים והולידה קול כצעדי חיל גדול לה נשמרו הפלשתים וכא עליהם דוד פתאים: **הגיון סלח**: דבר זה ידובר בו לנח: — (יח) **ישבו רשעים לשאולה**: מל' ושב הלכנון לכרמל (ישעיה כ"ט י"ז) ושב והרע לבם (יהושע כ"ד כ'), ל' היפוך פנים כשב אחור ההופך פניו, וכן וישבו המים מעל הארץ הלך ושוב (פר' נח), יהפכו רשעים פניהם לרדת שאול; או יהיה ל' ישבו כנהוג ל' חורה, וכאילו שאול הקיף הרשעים על פני ארץ ובאדם ישבו אליו: **שכחי אלהים**: גוי ירא אלהים, גם למעלה ב' יהיו אלהיו מ' שיהיו, רק שיצוירם כאוהבי דק לא יתגאה פכחו ועולם ידו ולא יתגר מלחמה בגוי לא אויב לו ולא מבקש רעתו, א"כ הפלשתים שמימי שמשון הכבדו עולם על ישראל וכמה פעמים אספו מחניהם למלחמה עליהם חנסי בלי שיתנו להם בני ישראל סיבה, היו שכחי אלהים (גם יהונתן שהכה נגיבים (ש"א י"ג ג') יש לדקן, ומי נחן לפלשתים משפט לשום נגיבים בישראל? אם דוד עשה כן באדום (ש"ב ח' י"ד) הלא הם כולם ועמלק אחד מאלופיהם בראשם היו צדים תמיד את ישראל ומטעם זה לא כתב שם בן ד' אותיות שהוא שם פרטי לאלהי ישראל, וכן רק אין יראת אלהים במקום הזה, (פר' וירא), ותיראן המילדת את האלהים (פר' שמות) ויוצב כך וגו' ולא ירא אלהים (פר' תלף) שירא אלה אהב דק, לא יהרגו איש לקחת את אשתו, לא ימית ילדים ולא יבא בעקבה על הנחשלים: — (יט) **כי רא לנצח וגו'**: ואף הפלשתים היה להם לדעת זה; ולעד מוסיף על לנח (עמ"ש פסוק ו') ועניים מוסיף על אביון, שזה משרש אבה, שחסר הרבה ותאב לו, ועני מל' עוני, אולי ממקור עין, (אולי יראה ה' בעיני, ש"ב ט"ו י"ב) מוריד דמעה מחמת צרתו; ולא שכתבי הפסוק הראשון מושך עלמו ואחר עמו תקות עניים לא האבד לעד, וכן אל תרבו מדברו גבהה גבהה ילא עתק מפוכם במקום אל ילא; ויש עוד לפרשו בלא כפל מלת לא, לא לנח ישכח אביון ש"כ תקות עניים תאבד לעד, וזה לא יתכן עם צדקת הכורא המשגיח על כל ברואיו: — (כ) **יעו**: עו וחזק נפרדים בהוראתם, עו הוא מי שאינו ירא וחרד מכל דבר אף כי אין אונים לו, וחזק הוא מי שיש לו עזמה מלד בריאותו וחזק טבעו; אנוש כל' האדם החלש ואנוש אל יויר ויבטח בכח שאין בו: **ער פניך**: וכן ומסלם לשונאיו אל פניו (פר' ראש חודש), בהיותם שם, כל' תכף

ומיד אחר החטא מתחלת הפורענות, וכן כאן עשה בהם משפטים מיד שאם תארוך להם אפך יוסיפו על זדונם : — (כא) **מורה** : כה"א במקום אל"ף, כאלו פחדו יורם ויטליכם לארץ, ומורה תקיף מיראה (ומוראכם ומתכם יהיה, פרשת נח) : **אנוש המה סרה** : עם כל כחם וגבורתם הם בטבעם תמיד חלשים מבלעדי עזר אלהים :

9

(א) **למה ה'** : מחובר לזמיר הקודם, ואחר שאמר (ט' כ"ה) קומה ה' אל יעו אנוס הלך והוסיף על דבריו, ורלונו בדרך שבפעם הזאת הראית משפטיוך על הפלסטים הרודים בנו חנם כן עשה משפט בכל רשע הרודף עניים, בין שהיה נוי רודה בגוי או איש באיש : **תעלים** : פעל עומד במקום התפעל, תתעלם, וכן ופרעה הקריב (פר' בשלח) לא משכאני עלי הנדיל (למטה נ"ה י"ג) : **בצרה** : הכי"ת שרש (כדכרי בעל האור השרשים ערך בלר) מל' לא יבצר מהם (פרשת נח) וענינו חסרון, או היא' שמוסית, ויוכן תחמיה שהעני או שהאדם וכדומה : — (ב) **בנאות רשע** : נאות לשבח והוהאחו גדולה, נאות לנכא' וענינו רוס לכך, גאון יש לשבח ולנכא', לגאון ולחפזות, (ישעיה ד' ב') גאה וגאון ודרך רע (משלי א' י"ג) ועיקר הוראתם גדל ופרה כמו הינאה גמא' (איוב ח' י"ד), ורשע ועני שם כולל, ע"כ בא הפעל אחריו (יתפסו) ל' רבים : **ירלק** : העני יכרח מן הרשע על ההרים להשגב ממנו ולחיות שם חיים חפזים והרשע ירדפנו ויורידנו משם לרדות בו : **יחפשו** : הולך ומפרש דעתו, שעני מתחכם להנלל רק הרשע יערים עליו עד שימסר בידו : — (ג) **כי הלך רשע** : חוזה ללמה ה' תעמד כרחוק, בוראי אתה עושה עמך כלל רואה ולא שומע, הלא הרשע יעשה רשעתו כפומכו וגם מתהלל בה כי הטיג תאות נפשו : **ובצע בדרך וגו'** : יש לפרשו ע"ד נכזה בעיניו כמאס ואף יראי ה' יכבד, הרשע מברך ומשבח גנבים ובוזעים ומכאן ה' ויש ג"כ לפרש בדרך ע"ד בך נכות אלהים ומלך (מ"א כ"א י"ג) הרשע גונב ואח"כ מקלל ומכאן, רק מאחר שמכאן פחות ממקלל היה לו להקדימו ולומר ובצע באן ברך ה', ע"כ כ"ל פי' הראשון עיקר : וההפך בין גונב ובוזע כ"ל שהראשון עושה מעשיו בנגעה יותר מן השני הקרוב להיות פועל את מולאו במחירת, לשפך דם לאכזר נפשות למען בלע

בלע (יחזקאל כ"ב כ"ו) : — (ד) **בנבה אפיו** : גבה שם במקום מקור שהוא שם הפעל ע"ד שמלאנו לאהבה ליראה במקום לאהב לירא, והכ"ף לפני המקור תורה זמן עבר, ואפיו ר"ל רוחו היוצא מן האף, מלבד שבהרים איש ראשו בגאותו ינביה חוטמו כלפי מעלה, א"כ בנבה אפיו ר"ל אחר שנמגזה בראותו כי הרשיע ולא נענש : **כל ידרש** : הם דכרי הרשע (למטה פס' י"ג) ולריך להקדים סוף הפסוק כל מוימותיו כל ידרוש דרש דמים ! אין אלהים שפטים בארץ ! ושרש זמם שממנו שם מומה נפרד משרש חשב, שזה יוכל להיות רעיון בלתי מוליד פעולה ויחשבה לו לדקה (לך לך) משא"כ בשרש זמם המורה תמיד מחשבה לפעול וישנו ג"כ לטובה, זממה שדה ותקחהו (משלי ל"א ט"ו) זממה לקחת שדה ותקחהו, וכן שם מומה, מומה תשמר עליך (סס ב' י"א) וגם משם זמא' פי' שרובו ככולו לרעה וכן תרגמו אונקלוס עלת חטאין מלאנו ומותי נתקו (איוב י"ז י"א) מ"מ מאחר שהוא כלשון רבים משמש הוא להוראת מומותי : — (ה) **יחילו** : שרש חול יש לו הוראת שכן שמקורו יין (כיון בחילוף אותיות, אנכי-אנחנו, נשכה-לשכה, חול) ולא חלו בה ידיים (איכה ד' ו') א"כ יחילו כמו יבוגו ועמ"ס למעלה ה' ח' על תיבת אשרי שגם היא מקורה שר משורש ישר ושרה כל' ארמי שרה שפנינו שכן והכוון, ומשרש חיל גם שם חיל : **משפטיך** : יש לפרשו עונשיך הם רחוק ממנו כגובה שמים על הארץ, ויש לפרשו חורתך מל' ואלה המשפטים, וע"ד לא בשמים היא (פר' בלבים) לא ידע משפטיך כי רחוקים הם ממנו כאלו בשמים הם : **יפיח בהם קלים** : הם בעיניו וכרוח פיו יפילם : — (ו) **אשר לא ברע** : ע"ד וירא משה את העם כי ברע הוא (פרשת תשא) כמלכ רע, וכל הפסוק מאמרים נפרדים כפי המחשבות הכוללות בלב הרשע זו אחר זו, כל אמוט, לא עתה ולא לעתיד והטעם מפני שלא היה לעולם כמלכ רע : — (ז) **אלה פיהו מלא** : אלה היא שבועה ועמה קללה בשבועת הסוטה (והשביע הכהן את האשה בשבועת האלה פר' בשא) פי הרשע מלא אלה שהוא נשבע על שקר ומוליא מפיו קללות על עצמו ולא ירא באמרו אין אלהים וגם אחרים ישביע בשבועת האלה כי מאחר שידע בעצמו כי שקרן הוא חושד גם אחרים בשקרנים ומשביעם : **ומרמות** : משם רמיה ותולעה המתחבאת בין עשני השדה, וגם שרש ילט שממנו תולעה הוראתו כל' ערבי שקר והסתר, ומלאנו ושתו ולעו (עובדיה ט"ו) וסחירו בלועים, ושתת סכין בלעך (משלי כ"ג כ') ומלע. כהיה שרש כלע שפנינו ג"כ

הסתר (ולא יכח) לראות ככלע את הקדש, פר' במדבר) : וחק' ענינו ג"כ מרמה
הלפונה בחור הארס בטוחותיו (הן אמת חפלת בטוחות, למטה כ"ה ח') : עמר
ואין עמ"ס למעלה ו' ט"ו : — (ח) חצרים : בחלוק אריות (פלג-פלת,
פרד-פרד) גדר, מקום מוגדר באבנים או בקנים או בטיח השדה, וכן הוראתו בין
סיחי היער המכסים אותו מן העין : לחלכה : ה"א נוספת והשם הוא חלק כמו
הלך, איש נר שאין רב ריבון, ובא להורות כל ענין, וכל רבים נהפכה ה"א והיתה
לחל"ף חלכאים, כמו ילדי הרפה (ש"ב כ"ה ט"ו) הנקראים רפאים, וגם רפאים שם
האר למתים (אם רפאים יקומו, למטה פ"ח י"א) הוא משרש רפה כה"א : יצפנו
הרשת, וכן בפסוק שאחריו במשכי ברשתיו, ושרש לפן ממקור קף כמו שרש לפה, היות
קף כלומר עומד במקום גבוה ומשם ילפה ויביט איזה מקום מוכן ללפון הרשת :
— (ט) יארב במסתר : רשעה הפלשתים שלא יראו אלהים ובטחו בגבורתם
לרעון ולרוץ בני ישראל החלשים מהם הביא המסורר להתאונן על הרשעים בכלל
המתנכלים על ענין, ומב"ד של מטה לא יפחדו כי מעשיהם בסתר ועוד שאין רב
ריב עני ועל אלהים ידברו סרה לאמר לא ידרוש : לחטוף : חטף וחתף קרובים
והוראתם מהירות התנועה (Rapido da rapire) : — (י) ירבה ישח : מוסב
על הרשע שיפסל ויסתר לרמות העני או על העני עלמו שידכה וישח ונפל בעלומי
הרשע, ולפי הכתיב יוכן פירוש זה השני ירבה ישח : בעצמותיו : שם לי רבים על
מסקל נעורים וקונים מל' כחי ועלם ידי (פר' עקב) : חלכאים : רבים משם חלכה
ובעלי המסרה עשו ממנו סחי תיבות משום פעל לי יחיד שלטון ופירשו ה"ל של
כאים, חל לי חיל המורה כח או המורה קבולת אנשים כמו והבא ירושלימה בחיל
כבד (מ"א י"ד ב') : — (יא) שבח אל וגו' : לא העלה על לבו לזקיר והולך
ומוסיף הסתיר פניו שלא לראות ומוסיף עוד מעולם לא השגיח על מעשי בני אדם :
— (יב) ראית : כודאי ראית כי אתה מביט כלו' נותן לב לראות אם נעשה עמל
ואין בארץ ובפרט אם נעשה להכעיסך לא לחיבון ולחזק היל"ר רק בהשלך הרשע
יראתך אחר גוו : לחת בידך : בכל עוד שבידך וכחך לתת לאיש ואיש כדרכיו :
עריך יעוב חלכה : העני יעוב עלמו עליון יבטח כך שאתה תריב ריבון, כן
פירשוהו רובי המפרשים, ואולי היה ראוי להקד יעוב בנין נפעל המשמש ל' התפעל
רק מלאנו פעמים שלש שרש עוב להוראת סמך ועוד (עוב תשוב עמו, פר' משפטים)

ויעזבו את בית ה', ד"ה ב' כ"ד י"ח, היעזבו להם, נחמיה ג' ל"ד, ומה כל"ח
מעזיבה להוראת טיח הבית (תקרה שאין עליה מעזיבה, סוכה פ"א מש' ו') והם יונח
שים לפעל זה שמי הוראות הפכויות נוכל לפרש כאן עליך ל' נקבה שכרד עלי (פר'
וילא) ועוב ל' עור, עליך הדבר אתה סומך ענייך, אהה שהיית מעילס פוור יתום :
— (טו) שבה ורוע רשע וגו' : כאלו מתאיין על האל יח"ס הנחן כח ברשע
לעשות רשע, שבור אתה ורועו וכחן, ואז כי תבא במשפט עמו לא תמצא בו עול, הו
כל תמצא ל' נקבה וחור לזרוע כל תמצא ותוכל זרועו להרע : ויש ג"כ לפרשו (נגד
הטעמים) שבור זרוע רשע ורע, ותדרוש ג"כ ל' נקבה מהוראת ודורש רעה תבואנו
(משלי י"א כ') זרועו מדרוש ותבקש לעשות רשעו ולא תמצא : — (טז) דה'
מלך וגו' : חור על הראשונות במזמור הקודם בשבט אייני החור ולא ראה ליחס
המלוכה לעלמו ולומר מעתה שהפלשתים נכנעים המלוכה נכונה ביד, ויחסה לאל :
— (יז) חבין רבם : ע"ד ורוח נכון חדש בקרבי (למטה כ"ה י"ב) מעורר כלכם
רוח יראת שמים להתחנן אליך ואתה מקשיב : — (יח) לשפט יתום ודך :
לריב ריב הנדכאים שאין מלך בלדתם והם לבו לעריצים, ובסוגיא ישראל נאמר
שרענו ורוללו אותם (שופטים י"ד ח') :

יא

(א) נודי הרכם צפור : נראה שיותר יש כאן אם למסורת מלמקרא מפני
תיבת הרכם שח"כ שכוני שלה ל' רבים ; איני חוסה בה' איך תלענו ומאמרו על
נפשי (התלויה וקטורה בנפש ההולכים ברגלי) נודו על הריכם כלעור נודדת מן קנה
(משלי כ"ה ח') עס כל זה חפלו בידנו ; והרכם ל' כולל כמו הר יהודה, הר אפרים,
והגיה נודי מפני תיבת לנפשי, ואולי כונתם אתם אומרים לנפשי נודי בעוד שהרכם
שהוא לכם למשגב הוא לפור, כלו' אתם חושבים שאני כלרה גדולה בכל עוד שהני
בטוח ואחס בסכנה, וגם הטעמים מסכימים עם פירוש זה רק הראשון כ"ל עיקר :
— (ב) יתר : מקורו תר כמו בשרש נתר, שלח מלך ויתירוהו (תהלים ק"ה ב')
ובחלוק ת"ו בש"ן (חרש-חרת) שרא שעיניו התיר ; וכשם שהעבדות הקשים נקראים
מוסרות מגזרת אסר או יסר כך הקיים הדקים נקראים מיתרים או יתרים לפי שקל

הוא להתיר מאסרם : לירות במו אפר . שאל ואנשו היו חושבים תחבולות
(ס"א כ"ג כ"ו) לחפוש דוד ואנשו, וכל כמה שתחבולותיהם היו בטלות כן היו
מוסיפים שנאה עליו, וזה שהולך ומוסיף (ג) כי השתות
יהרסון . אם מומותיכם נופלות בלי יסוד למה יחר אפכם עלי וכי אני סכותי בכל
זאת ? אני לא חשבת תחבולות להנלל מידכם ואם נללתי הלא ה' הנילני ולא חכמתי
וחילי, ושתות משרש שות המורה נחיתה בקביעות וא"כ נרדף הוא ליסד, וגם האחרים
נקראו שתות (עד שתותיהם, ס"ב יו"ד ד') שעליהם ישב האדם כשרולה לנוח, א"כ
שתות כאן כמו יסודות מה שנוסדתם יחד, ועל הוראת שרש פעל, עמ"ס למעלה
פי' ו' יו"ד : — (ד) ה' בהיכר קרשו . הוא הפר מחשבותיכם : ענינו
יחזו . כאן עין ל' זכר ולרוב הוא ל' נקבה, וחזה יורה ראייה בעין הסכל, ואחיה
תחזה מכל העם (פר' יתרו) ומקורו חז כמו כשר שחז, כל' אוהו הדבר בשכלו :
יבחנו . בחר קרוב לבחר (לשכה נשכה, להנהיל להנהיר) הכוון בחר או בוחל
(זכריה י"א ח') — (ו) פחים . משרש נפת, פחם כל' גחלי אש : זלעפות .
הלמ"ד נוספת (סלאנו, איוב כ"א כ"ו במקום שאנו) מל' ועף, רוח סערה, ומקור
התיבה יוע, המורה חנועה, וכן זלעפה אחתני מרשעים (תהלים קי"ט כ"ג) חרדה :
סנת כוסם . מנה חלק המסובים לאכול, וכוס חלק המסובים לשתות, ע"ד ה' מנת
חלקי וכוס (למטה ס"ז ה') שר"ל אין לי חלק כ"א בה' כן לרשעים אין חלק אחר
כ"א פחים וגו' ; ומנת בא בקמן אעפ"י שהוא סמוך, והוא קמן ארמי או קדמוני,
(עיין בדקדוק שד"ל ס' ד' סעיף רכ"ה) שלא ישתנה לסמוך, וכן בתיבת דת, כחב,
יקר, שאר ודומיהם, וה' מנת חלקי יש ספרים שמנת נקוד פתח ויש שנקוד קמן :
— (ז) ישר יחזו פנימו . ה' אוהב אנשי לדקות שפניהם יחזו ישר, ע"ד עיניך
לנכח יביטו (משלי ד' כ"ה) ; ויש מפרשים פנימו כמו פניו, פני ה' יחזו ישר, או ישר
(שם כולל) יחזו פניו של ה' רק הברכה ב' בסוף התיבה הוא סימן הכנוי לרבים, ואם
מלאנו יספק עלימו כשימו (איוב כ"ז כ"ג) שנראה כל' יחיד אין ללמוד משם לפי שם
רשע לדיק נקי ועשיר הכתובים לפניו (פסו' י"ג, י"ז, י"ט) הם שמות כוללים וכנויהם
יכולים לבוא כל' יחיד או רבים, וכן מלאנו כמזמור הקודם (פסו' כ') בנאות רשע
ידלק עני יתפטו כמזמור זו חשבו :

יב

(ב) חסיד . איש חסד, שלא בלבד נאמן לאיש ואיש מה שינדק לו לפי הדין רק
מוסיף עליו : פסו . במקום אפסו ומקורו פס כמו בשרש פסג, פסח, פשע, כולם
ל' עברה : אמונים . לא בלבד אין עוד עושה חסד כל' יותר ממה שמוטל עליו
לעשות, רק אין עוד איש נאמן לבטוח עליו, וגם מזמור זה נראה שחברו דוד בעת
בדחו מפני שאל, וקובל על יועצי שאל שלמנוא חן בעיני אדוניהם היו מחליקים
לסוגם לאמר לו הדין אמת אם אחי רודף את דוד בעוד שבקרבם לב אחר האומר
דוד לא חטא ומעשיו טובים לשאל ולבני ישראל עד מאד : — (ג) בלב ולב .
לדבריהם שתי מחשבות (זה הוראת לב במקרא בעוד שהרצון קרוי נפש) אחת
שמתאמלי להכניס באוזן טומעיהם, ואחת ששומרים אותה בטומותם : — (ד) רשון
מרבית גדולות . כינס לבין עזמם מתפארים באמרם בלשוננו נסתיר מחשבותינו,
נחניף לגדולים ונשפל לפנייהם ועל העניים נחנאה ונוכל : — (ה) לרשוננו .
ע"י לשוננו, כמו לפי חרב ע"י פי החרב : — (ו) משר עניים . נגביר משד
עניים, שד עניים תהיה סבת גדולתנו או מחובר למטה, מפני שד עניים ואנקת
אביונים עתה אקום ואמר ה' : יפיה רו' מי שהחנפים האלה סוברים להדיחו
מעל פני האדמה בהכל פיהם : — (ז) אמרות שהוריות . ע"ד ולא נפל מכל
דבריו ארצה, כולן ממאמנות : בעריר דארץ . יש מפרשים בעליל לארץ לפי
מקומו ל' כור ומצרך ואין לו דמיון לא כל"הק ולא כל' ארמי וסורי וערבי, ועוד
חיבת לארץ מיותרת, ורש"י בין פירושו הכי' ג"כ דעה נכונה ופירש בעליל לארץ
» ככסף הרוף במשובח שבעפר (ל' מעולה) « כי כור המצרך יעשה אדם מן העפר
המשובח ומצרך כזה יוכל לעמוד בפני אש בוערת מאל ובכך גם נקוי הכסף יללית,
רק היה ראוי לכתוב בעליל האדמה ולי נראה שהוא ל' בעליל הנמצא במשנה (בין
שנראה בעליל, ר"ה פ"א מ"ה) והביאו גם כן רש"י ו"ל, ורולה לומר בין שהלכנה
נראית בנכה הרקיע, וכן כאן אמרו ה' הם כסף לרוף בנכה מרומים, כלומר ה'
משניח על בני אדם וכוחן בהכמתו, (מוקק שבעתים) מה טוב להם, ומה שמכתיבם
בדואי יתקיים : — (ח) השמרה חצרנו . העניים והאביונים הנוכחים (פסוק
(א) : מן הוור זו . כמו נח איש לדיק תמים היה בדורותיו, שחיה תתק"ן שנה

וראה דורות הרבה מהם כשרים ומהם רשעים וכולם עמד כדקון, א"כ מן הדור
זו ר"ל מן הרשעים שהם המושלים עהה ושעה מחקת להם; ואולי יהיה ראוי
תיבת תלדנו להנקד רי"ט זרי, חזר אומנו וכלל המחבר את עצמו בין העניים
והתפלל סה' ישמר אותו ואת הנדבאים כמהו מהמת נאית בני בליעל, לעולם, כלו'
עוד לזמן ארוך הנעלם ומתחבא מתחבבה בני אדם: — (טז) כרם זלות.
כהתרום הזלים והרקים מכל כפרון (ואם חוטיא יקר מוולל, ירמיה ט"ו ו"ט) לב
רשעים יאמץ ויתהלכו סביב לבני אדם להזיק להם; ומיבת כרם הכמוכה בלא ו"ו
אולי ראוי להנקד פ"רם; וזלות מל' וזרת הוללים במזמרות (יטעיה י"ח ה') כרם
שכולו זלזלים ונטישות ארוכות שאינו עושה פירות רק יונק לריק מהאדמה וגזול
מקום נטעי נעמנים, כן הרשעים הנאים הולכים ומתפשטים לכל ד' ואוכלים עמל
חרושים, ואין בהם תועלת, ע"כ הם לאדם פ"רם זרות; וכפרנוס ארמי מפורש
כעלקא דמללא דמהון דבני נשא:

יג

(ב) תשכחני נצח. תשכחני חמיד, עד אנה יכלו ימי כינון ואין בהם גם
אחד לי יום מנוחה שאוכל לומר שבו אמה נושא פניך לי: — (ג) אשית עצות
בנפשי. כראה שגם מומור זה כמו סי' ד' וסי' ו' אמרו דוד כלילה טרם יישן, כי
כן כתוב ינון כלבני יומם, האירה עיני פן אישן, והיה מתאונן ואומר עד אנה
בתניחי ראשי על כר מראשותי הצטרך לחשוב מחשבות לכלתי אפול ביום מחר ביד
אויבי: ינון ברבבי יומם. כל היום אני כינון וחרדה המטרפת דעתי ורק כלילה
שאני שוקט אני יכול להעמיק תחבולה להמלט: ירום אויבי. מקנאי גדולתי
וגבורתי ולחייו פעילות הוא עלי אל שאול ויקבלו ממנו נכסים וכבוד בעוד שאני
מגורם מארצי: — (ד) הביטה. כל הנטה מרחוק (ומניט בנקלה ילכט);
והשתמש כאן בפעל הביט ולא בפעל השקיף, מפני שאמר למעלה תשכחני, א"כ רחוק
הוא ממני: — (ה) צרי יגידו. ויתפארו עליך לאמר תחבולתנו הושיעה לנו,
רק אני הכוונת בחסדך אם אלושע באופן שיגל לבני איתב היטועה לך ולא לגבורתי
ואתירה לה' הנומל לי חסדים טובים, ומתוך שגם בע"הו אדם אוכל פרי מעטיו
השתמשו בפעל גמל (כחילוף אות למ' ד' כרי"ט נמר על דרך שלם פסמי הוראותי

שהשרום והנמול באים אחר משלום ונמר הדבר) לא כלל להוראת תמינת שבר
רק ג"כ להוראת הטבה גם אם תהיה חסד נמור; וההפך בין שלם לנמר ג"כ
שהראשון מורה מעשה שלם ומתקון בלי חסרון, והשני מורה סגמרה המלאכה הן
שלמה הן חסרה, ובכן מתכן הוראת עשות חסד לשרם גמל ולא לשרם שלם:

יד

(א) אמר נבל בלבו אין אלהים. כראה שחזיר מומור זה על מחמת
פלשתים נגד ישראל כיום שקבלם שמואל המלפפ (ט"א ו') להשיבם אל עבודת ה',
ופלשתים הנכלים בדעתם כי כ"י נאספו שם לכאורה בלי כלי ויין עלו עליהם
להשחיתם יחד, רק ה' הממם בהרעימו עליהם, ואם לא נחפון לומר שחזיר המומור
ומן הרבה אחר המאורע, נוכל לומר שחזרו דוד על מעשה אחר בלתי כודע לנו,
כפרטיו ודומה למסופר בס' ה"ל, אולי ג"כ חזר על אחת משתי מחמות פלשתים
בראשית מלכות דוד (ט"כ סוף סי' ה'); וטס נבל מנורת נבלת, מאוס כעבר בהמה,
וקרא לשלשתים נבלים לפי שנאספו להלחם פס כ"י בלתי שלוח להם מלאכים להתרות
בהם כמו שפשה יפתח'עס מלך בני עמון וכפי הכראה כן היה משפט כל גוי לדיק
גם בימי קדם, ובהלחמם פתאום עם אנשים בלתי מוויכים היה להם לדאג' מן
האלהים יריב ריב הנדבאים, עכשו שלא יראו יס לומר שאמרו בלכם אין דין ואין
דין: השחיתו התעיבו ערירה. שרם עלל הוראתו כמו פעל עשות הדבר
בכונה (עמ"ס סי' ו' י"ד), א"כ השחיתו וגו' ר"ל עשו בודון מעשה משחת, נמשך,
מעשה דע כ"כ (גם רע ממקור רעע או רגז, רע ידוע כי ערב ור, משלי י"א)
שראוי לכל אדם שיתעבהו, שחנעל כפשו בו: אין עשה טוב. שאל"כ ראוי
לסלוח לפושעים כגלל הנדיקים: — (ב) השקיף. מל' ויעש לבית חלוני שקפים
אטמים (מ"א ו' ד') וישנו בל' ארמי שקיפן קידום חרנום של שדופות קדים (פרשת
מקץ) ופי' רש"י חבוטות, וכן משקיף חבוט חמיד ע"י הדלת המכה עליו, וחלוני
שקופים אטמים ר"ל חלוניות סגורות בדלתות חובטות זו על זו כהסגן, והדלתות
עלמן קרויות שקופים, ואטמים ר"ל שלמים מלוח אחד, אם כן שקופים סתם ר"ל
דלתות שיש בהם חורים להשקיף בעדם, וייהם לאל ההשקפה לומר שכלב"א נסקרים
בסקירה אחת (ר"ה י"ח א'): היש משכיר. הרשעים נקראו הוללים שאין אדם

חוטא אה"כ נכנסה בו רוח שוטות, ואם הרשעים הוללים הזדיקים משכילים הם :
 — (ג) **הכל פר** : יש מפרשים אותו מל' ארמי, נבאש, ונתעב, וירם חולעים
 ויבאש (פר' בשלח) מתורגם וסרי, רק בס' נ"ג נכפל מזמור זה ושם כתוב : כלו סג
 כלו נסוג אחור מאלהים א"כ גם סר זה משורש סור : **נאלחו** : ממקור לח והוראתו
 נחאסו, וכן מלאנו (ט"א ט"ו ט') ועל המלאכה נמכוה ונמס במקום ונמאס, שהדכה
 הנמס נחאס ויש לו חכר באיוב (ט"ו ט') איש נתעב ונאלח : **אין גם אחר** :
 שאם היה בהם לדיק אחד היה מנן על כולם : — (ד) **הלא ידעו וגו'** : פלשתיים
 האלה הרשעים שבנקלה גברו על כ"י ואכלום כלי יגיעה כאוכל לחם, הלא ידעו כי
 כימים שעברו ישראל לא קראו ה' ולא עבדוהו ומפני זה חס, כחס, שמלכד השנחה
 עליונה שאבדה מהם, עבודת הכעל והאשרה המתועבת המיטה כחס בהנאות
 הנפיות, רק עתה שנאספו להחפלה לה' ושבו אליו בכל לבם והיו לדור לדיק היה
 לפלשתיים לדאג שמה נהפוך הוא וישלטו כ"י בשוכיהם : — (ה) **שם** : פתאום
 רעם ה' בקול גדול ופלשתיים חרדו ונסו ; ובין כל הנרדפים המורים יראה הוראת
 פחד : היא יראה פתאומית וחזקה : **ברור צדיק** : וכן למעלה (י"ב ח') מן
 הדור זו עמ"ש שם, ור"ל אלהים נמצא בין דור לדיק, כלו' בין בני אומה אחת אם
 רובם ככולם לדיקים : — (ו) **עצת עני תבישו** : עמ"ש על הוראת שם עלה
 בס' א' א' אחת רוצים להביש ולהכלים כלו' להסיב ריקס מחשבת העני החושב אם
 ה' לנו לא בירא מה יעשו לנו הפלשתיים ? (אל תחרס ממנו : מועק אל ה' ויושיענו
 מיד פלשתיים, ט"א ה' ח') — (ז) **מי יתן מציון וגו'** : גם עתה שאנו בגלות
 וגרינו אכלנו כאכול לחם מי יתן ותבא מציון ישועה לישראל, ואם שמחו קדמונינו
 בראותם הפלשתיים רועיהם ורולליהם גנפים לפנייהם שלא בדרך טבע, כמה וכמה
 וגל יעקב ישמח ישראל כאשר יפרוק ה' עול הנוים מעל צואריהם ; ועל זמן הכתב
 פסוק זה ודומיו עיין בהקדמה :

טו

(א) **מי יגור באהלך** : אחר שכנה לו בית וכו' נטה אהל לארון חכר דוד
 מזמור זה, ויהר קדשך הוא הר ציון, שעד שלא בנה לו ע"י גד לבנות מזבח בהר המוריה
 בגרן ארונה, דעתו היתה לבנות בית עולמים כמרום הר ציון ; וכל המזמור כולו

להורות התנודות בין תורתנו הקדושה ודתי העמים העושים מבתי מסגדים מקום
 מקלט לרועים, בעוד שהתורה לותה מעם מוכחי תקחנו למות (פר' משפטים) ולא
 נשאר פנים גם לכהנים אם לא הלכו בתום והשתמש תחלה בשרש גור ממקור גר
 המורה דירת עראי ואח"כ בשרש שכן מל' כן ובסיס המורה דירת קבע, לומר אם
 לגור צריך כל זאת ק"ו לשכון בו ולהיות מכהני ה' : — (ב) **הורך תמים** : ע"ד
 ואנכי הולך עירי (פר' לך לך) קראן לחיים הליכה לפי שבכל יום אדם הולך וקרב
 למיתה ; או יהיה פירושו הולך בדרך תמים, שמכוין שכל מעשיו יכשרו, ולא ינדק
 באחת וירשע באחת, לפי שאל לדיק אינו מקבל שוחד, וכן התהלך לפני והיה תמים,
 כקטן ההולך לפני אביו תמשיח על מצעדיו (של"ל) ומורה לו הדרך הטובה, כן אתה
 לך תמיד בדרך אשר אני מדריךך ובכן תתמם דרכך : **ופעל צדיק** : מכיון שמה
 שהוא עושה ידק לעשות : **ודבר אמת בלבו** : דובר אמת לא לתקות שבר
 ושכח מבני אדם רק מפני שהאמת בלבבו שהיא מחשבתו ועליו : — (ג) **לא רגל**
על רשוננו : מדוע נקדו רגל מבנין קל ולא מבנין פעל כמשפטו ? ועוד הידק
 להשתמש במלה על להוראת ע"י ? על כן כ"ל שרגל זה הוראתו הולך ושוטט אנה
 ואנה לדעת חדשות, על לשוכו : כעבור לשוכו הרגילה לדבר רע ולהשכינה כחפזה
 ברכילות ונכלה : **לא נשא** : מל' לא תשא את שם ה' אהיך : לא נשא על שפתיו :
קרב : פחות מרעהו וזה פחות מאחיו, וכפסוק והרגו איש את אחיו ואיש את רעהו
 ואיש את קרובו (פר' תשא) זו ואין ל"ל זו, אח מטבע, רע מחבה קרוב שוכן אללנו,
 עמיתנו (ממקור עם) שוכן עמנו : — (ד) **נבזה וגו'** : הפך ממה שכתב למעלה
 (יו"ד ג') ברעם וכלע ברך נאץ ה' הראוי לבזיון אף אם הוא מאזילי ארץ כבוה בעיני
 הזדיק : **ואת יראי ה' יבבר** : גם אם שפל מצבם : **להרע** : הף אם אחר
 שנשבע הכיר שקיום שבוועמו הוא לו לנזק גדול עכ"ו יקיימנה רק תיבת ימיר שאחריה
 מתנגד לפירוש זה, שתמורה היא טוב ברע וחילופין רע בטיב (עיין במשתדל פר'
 בחקמי) וכפירוש הנ"ל יהיה להפך, א"כ כ"ל שיהיה ראוי לנקדו להרע ע"ד ה'
 בהשמים חסדך (למטה ל"ו) כמו לרע כלו' לרעהו אם נשבע לתועלת רעהו לא
 ימיר שבוועמו טוב ברע : — (ה) **לא נחן בנשך** : לא כתב הלוח לפי שאין
 דעתו לעזור לאכזריות רק לתמו למי שישלם לו רבית : **ער נקי** : להטות משפט
 נקי : **לא ימוט לעולם** : מאהל ה' ומהר קדשו :

טו

(א) **מכתם** - מומור חשוב כזהב וחלי כחם : שמרני וגו' : אני אין כי זכות
ששמרני כי ידעתי חטאתי רק מחסי שטמתי כך ילין כעדי : — (ב) **אמרת** -
במקום אמרתי וכן אף נחלת במקום נחלתי ויו"ד וו בל' סורי נכתבת ואינה נקראת,
וע"כ בל' א' כשמתחבר כמו וחלמא קדמיה אמרת (דניאל ד' ה') אמרה לי אם (שכת
ס"ו) במקום אמן אם תקדמיה יונך ליון במקום ליוני (סנהדרין כ"ה) : אולי גם
תיבה זו היה לנקדה אמרת : ויש מומרים נמלאו בהם מלות ע"ד לשון ארמי כמו
הנמוליה עליכי למנוחין וכן למטה (ו') ספרה מל' ארמי : אמרת לח' וגו' -
אתה אדון לי וחוכה שלי לעבדך ולא חוכה עליך להטיב לי (קרוך לדברי רס"י
ורד"ק) ע"ד ויחשבה לו דקה (פר' לך לך) לפי המפרשים שנושא הדבור הוא אברהם
שחשבה בטחת הורע לא כסדר מעשיו הטובים רק כדקה ואסד מיד ה' : —
(ג) **לקדושים** - אם אפשר שיהיה עליך חוכה להטיב עם ב"א זה יהיה לקדושים
אשר עם היוחס בארץ וילרס תקוף עליהם הם קדושים כמלאכי שמים וכמוהם
מתענים כל עול : ואדירי - גם זה ע"פ דקדוק ל' ארמי (חיי ארבי ומווני רויחי),
ואדיר מל' אדרת שהיא שטלת האלילים והאלילים בזמן קדמון היו הנבורים שלהם
נוטחים החלשים : כל חפצי בהם - כי חפץ בבת יעקב (פ' וישלח) ל' חבה יתרה ;
— (ד) **ירבו עצבותם** - אולי היה לנקדו ירבו ל' הפעיל לפי שעצבותם הוא ל'
נקבה והל' ל' תרביכה ועצבותם ל' ויעצבו שם את עצביהם (ע"כ ה' כ"א) ; ופירושו
רק המרכיב להם אלילים ומחת קכל שכר מהם ישלמו הם מוהר עבודתם כאיש
הרודף אחרי בחולה ומהר ימהרנה לו לאשה : כל אסור נסכיהם מרם - עובדי
הכלי שוא היו מליירים כדעתם שאליליהם היו מוכנים שם אלל מוכחותיהם לקבל
הנסכים בפיהם, ובכן בהיותם מנספים להם דם תחת יין מודיעים לכל שאלילים
אבורים הם ; ועל צווי הוכחים לב"י עיין במשדל ריש פר' ויקרא ותמלא מעדנים
לנפשך, ואל תשיבני הלא גם על מוכחות ב"י היה נפשך דם, כי שפיכה וריקה לחוד,
ונסכים לחוד, ושפיכת דם קבהמות היתה לכפרה על ב"א החוטאים וראוים להסדך
דם ארלה : ובר' אשא וגו' - לשבח, וכן צווי ושם אלהים אחרים לא תוכירו (פר'
משפטים) שגם הנביאים הוכירו פסור וכמוש ודנון כשהולכו להוכיר שם :

— (ה) **מנת חלקי** - מנה שנתנה לי לחלק - הם לקחו להם עלנים, ואני
בחרתי בה' : **תומיך** - אולי מעיקרה הוספה היו"ד להוראת נקודת הצירי כמו
מיעסה המנירה (פר' תרומה) הכתוב ביו"ד ע"ד מלושני בסתר רעהו (למטה ק"א
ה') שהוספה בו היו"ד להוראת הכרת אף, או התיבה מורכבת משני משקלים פוקד
ופקיד - ומנהגם היה להניע הנורלות בכלי או בחיק עד שנפל אחד מהם ארלה, והיו
שהשתמשו בשרש נפל, ויפל הנורל, ולא בשרש לכד ובסאלס באורים ותומים להפך
(עיין בהואיל משה על נ"ר ש"א י' כ"ב) השתמשו בשרש לכד, ונפילת הנורל גם כי
בהשגחת ה' היתה מ"מ נראית במקרה, לכן כתב כאן שורש תמד, כל' אחה אחות
בידך הנורל הראוי לי והולאת אותו : — (ו) **אף נחלם וגו'** - מלבד טובת העולם
היה שאכלתי ממנה בחסדך (חבלים נפלו לי כנעימים) כליתי ימי כטוב כי אותך
אני עובד איראתך הנחילו לי אנוחי, וזה יפה לי מכל תענוגים : — (ז) **יעצני** -
על שרש יעץ כתבנו כסי' א' א' שענינו מחשבה, ואינו משמש בהפעיל, ולכן השתמשו
בכנין הקל להוראת ההפעיל כמו בשרש אמר (ויאמר אל משה אני מחנך יתרו) ;
ואשר יעצני ר"ל אשר שם עצות ומחשבות דק בלבי : אף דילות וגו' - וגם כלילה
כד הרשורין על משכבי סליקו בעורמך הררתי דק ולא רשע : — (ח) **שויתי** -
גם זה מל' ארמי יפוי כען ידך תחוח ירכי (תרגום של שים נא ידך תחת ירכי, והראוי
סו לפי שטוי הוא ל' עבר, עיין באזהב גר למאור דורנו שד"ל) : כי מימיני וגו' -
בטומי אותו כנד עיני הוא לי לעזרה (לימיני) ובכן לא אמוט מהדרך הישרה :
— (ט) **כבודי** - נשמתי המכבדת את האדם ומכדילו מן הכהמה, וכן למען ימרד
כבוד (למטה סוף סי' ל') : אף בשרי וגו' - ביראתך סמוך לבי ובטוח ממקרה
רע, ובכן גם נופי לא ידאג וכראי אולם הוא : — (י) **לשאול** - מל' אל, מקום
שהנוף יכלה ויהיה לאין ולאפס, ופסוק זה מדבר בחיי שעה, ופסוק שאחריו בחיי
עולם, תאריך ימי ולא תמן חסידך לראות שחת (היא הקבר) קידם ומנו, ובכן כל
פמה שאזקין אחכם ואמתק מה ששחמתי : — (יא) **תודיעני ארח חיים** -
בעתך מורני זה הדרך לך בו ותחיה חיי עולם ; ואורח מושך עלמו ואחר עמו, ארח
שבע שמחות, אורח נעימות ; או ר"ל בהודיעך לי אורח חיים, אתה מטעים לי
נעימות מעין עולם הבא ומלמדני מה הם השמחות המעודות לנשמה הנלחית
במקום עדות ; ואח' פניך ענינו אללך וכסכונתך, ובי"ת בימיך במקום למ"ד, או

במקומה היא עומדת כאלו בחיי נצח כל הנשמות ביד הכורה והוא משתעשע בהן; וכל המומור כחוספת על המומור הקודם ה' מי יגור באהלך, כאלו ר"ל ידעתי שאין בי כל הכשרון הזה ואיני כדאי לימנות בין אותם שזכרתי מ"מ בטחופי כך ילין בעדי. ובמומור שאחר זה הילך ומיסוף על הענין עלמו:

י

(א) תפלה משרש פלל ויעמד פינחס ויפלל (למטה ק"ו ל') והוראת התיבה דון דין בעלמי ומלוא עוני ובקש רחמים עליי. וכן ואחפלה אל ה' ואמר ה' אלהים אל חשחת עמך וגו' אל תפן אל קשי העם הזה ואל רשעו ואל חטאתו (פרשת עקב). אף כאן אחר שבומור ט"ו סיפר מי הוא ההגון לשכון באהל ה' במכתב הקודם החודה כבר שידע הוא שאין בו כל המדות הללו בקדושי ואדירי ארץ. ואם הטיב ה' עמו מחסדו היתה זאת מ"מ יראת ה' תמיד לנגד פניו וע"כ בוטח הוא שיאריך ימיו בע"ה באופן שיחכם ויחקן לו חיי נצח; וגם בתפלה זו הוא מהודה שילוו התעוהו (פס' ד') רק מ"מ לכבו באמן עם ה' ובוטח הוא שכשכר לדקו ישבע בתמונת ה' אחר הקינו מתדמת חיי חלד ולא יהיה חלקו בחלק החוטאים להכעיס שכשכר מיעוט זכויותיהם ונעניקים אותם מטוב הע"ה: שמעיה ה' צדק. שם בן ד' אותיות שם פרטי לאלי ישראל ע"כ לא יבא בסמוך מ"מ לכ"י משמש הוא כשם אלהים שהוא שם דבר ועלול לסמיכות. ובכן נ"ל שכאן ר"ל אל דק. החפץ בלדק: רגנתי. רגן ממקיר רן בחלוק אותיות (מוט-נוט) רס, הרמת קול לשמחה (בקול רנה ותודה המון חוגג, תהלים מ"ב א') או לאכל (קומי רני כלילה, איכה ב' י"ט) או לבקשה (לשמוע אל הרנה ואל התפלה, מ"א א' כ"א) או להכרה (ותעבד הרנה במחנה שם כ"ב ל'): ברא שפתי מרמח תפלת הנאמרת בנאמנות רוח, שאני מכיר פשעי ומבקש מלפניך שחשעדי לכלתי אפול ביד יגרי (פס' ה'): — (ב) מלפניך משפטי יצא. ע"ד ילד דבר מלכות מלפניו (אסתר א' י"ט) אתה בעיניך שפטי כי עיניך רואות ישר ולא תטעינה ברואה, ואם ישפטי כ"א הלא הוא יראה לעינים וישפטי כמעשה ידי אשר לא טובים ולא כיושר מחשבותי: מישורים. אין כל"הק הכרה להוסיפה על שם התאר לעשות ממנו תאר הפעל (וישנה כל' סוריונס לפעמים על' ארמי והיא הכרת אית מן טוב טבאית, מן חכים חכימאית, יתהלך במישורים

מתורגם ומהליך חרימאית) ולהוראת תאר הפעל ישמשו כשם מופשט, כמו כאן, וכן האכלים למעדינים (איכה ד' ה') שומר אמונים (ישעיה כ"ו ב') להולכים בתמים (למטה פ"ד י"ב) בחמים ובאמת (יהושע כ"ד י"ד): — (ג) פקדת ריבה. בשפות היום שבהיה אדם נחבדת רעיו יפתה לכבו לומר חף אנכי מפשע, רק כלילה כשרעיוניו יעלו על משכבו אז לא יבקש לרמות את עלמו ויודה חטאתו: צרפחני. אין הוראת שרש לרף נקות הכסף מסיגים רק התיכו באש (לרף-זרף) לנקות, והרריה לשוא לרף לרף ורעים לא נתקו (ירמיה ו' כ"ט), וכן כאן לרפחני הבאתי במרף להכיר אם בי סיגים, ומלאת כי ישנם בן מ"מ אין בי חטאת לשון רמיה: זמתי. עשוהו מלרע לתפארת הקריאה, כמו חמותי ראיתי אור (ישעיה מ"ד י"ו) כלתי בשמן רענן (למטה ל"ב י"א), רק הוא פצל ולא שם, והרריה יעבר כל' זכר שאם היה שם זמתי היה כותב תעבר, ויש לפתרו נ"כ באופן אחר פי כל יעבר זמתי, לא יתנגד למחשבת, ואז זמתי יהיה שם דבר: — (ד) לפעלות אדם. למ"ד זו כלמ"ד של ולישמשאל שמעתיך (פר' לך לך) והוראתה על אודות: ברבר שפתיך. ב"ת זו כבי"ת וברכ חילו לא ימלט (למטה ל"ג) והוראתה הע"י כל"ח. סוף סוף משמש להוראת עם: אני שמרתי אדחות פריץ. פירושו כשמרתי מלכת באדחות פריץ, רק אין הוראת שרש בכנין הקל ל' מניעה כמו כנפעל ועוד חסרה המ"ם אחר הפעל, ע"כ נ"ל שהוא כמו ושמר דרך ה' (פרשת וירא) ולהפך מדברי המפרשים, בחנת אותי ומלאת כי מרמה אין כפי ובלבד, רק בבחנך אותי על אודות פעולות האדם שילוו רע מגעוריו מלאת ששם כל דבר שפתיך, מלומך ותורתך המזהירים מלכת בדרכי רע, אני לא עלרתי כח נגד יצרי ומרתי (שמרתי) אחר דרך ומשפט הפריצים, הסורלים גדר ומתפרצים נגד ה' אדונייהם; ושני חכרי לחלקו עלי והתאמלו לפרש בדבר שפתיך לעשות כדבר, ואני שמרתי אדחות פריץ ע"ד ותשמור כל אדחותי (איוב י"ג כ"ו) נתתי עיני על אדחות פריץ להשגיח שלא יפרוץ גדר, לפי שקשה להם להניח שדוד יתודה חטאתו בפומבי ויאמר שבעלת יצרו הלך בדרך פריצים, ולי כראה שדומה לזה כתב במומור כ"א הן בעון חוללתי וגו': — (ה) חמך. ל' צווי כמו זכר ושמר את יום השבת לקדש, וזכר את היום הזה אשר יצאתם ממצרים (פר' בא) הליך וקראת באזני ירושלים (ירמיה כ' ב') שמע בין אחיכם (פר' דברים) ולא ישתנה לא לרכוס ולא לנקבות, וכן עמד פתח האהל

(שופטים ד' כ') רק זה היה ראוי לינקד קמץ במקום חטף פתח : **אשרי** : משרט
 טרה כל' ארמי שכן לעדים בטוחים לאטנו קרוים אטורים וכן פעמי שחריו מורה
 ריחוק זמן בין לעד לעד עד שיטמע קול כל אחד מהם (את הולם פעם, ישעיה
 מ"ה) מכאן ולהבא אני השתדל לתת לב טרם אדרוך כף רגלי בארץ, רק גם אתה
 תתמודד אשרי שלא ימוטו (נמוטו עבר במקום עהיד ור"ל אם אתה תתמכס אני בטוח
 שלא ימוטו) אני השמור בכל כחי מחטף רק גם אתה היה בעורי : **במעגלותיך** :
 יש לשם מעגל סחי הוראה, ויבא המעגלה (ס"א ו"ז כ') שכן במעגל (סס כ"ו ה')
 במחנה הצובאים שמקומים אלהים בעיגול סביב סביב לאלה שר לבאם, וכאן
 ובמקומות האחרים (פלס מעגל רגליך, משלי ד' כ"ו) ענינו דרך סלולה, ושניהם
 ממקור עגל כל' ארמי מהירות שממנו גם שם עגל למהירות הנועותיו (וירקידס
 כמו עגל למטה כ"ט ו') ובדרך סלולה אדם ימהר הילוכו, ולכן הולך להוכיח פלס
 מעגל רגליך כל' שים לב אנה תדריך רגליך ואף כי דרך סלולה היא אל תהי נמהר
 במהלךך, ודבר עגול יתנועע בנקלה ממקום למקום : — (ו) **כי הענני אל** :
 כי בטוח אני כך שהענני : — (ז) **הפרה חסדיך** : עשה עמי חסדים בפלאים
 שלא יעשו לשאר כ"א ובנפלאותם הם בעיניהם ואנלל מידי רודפי בדרך הקרוב לנס :
בימינך : ביכלתך שאין לה קצב ובבול, הפלה חסדיך עמי אתה המוסיע בימינך
 החוסים בך מן המהקוממים עליהם ; ויש לפרש הפלה מל' והפליתי ביים ההוא את
 ארץ נטן (פרשת ורא) ל' הגדלה אתה המוסיע חיסים הגדל והרחק חסדיך מן
 המתקוממים נגד ימינך, כל' מן המכחישים יכלתך, ופירוט זה השני נראה נכון מן
 הראשון בעבור העדר חיבת עמי : — (ט) **זו ישרוני** : אשר שדוני, וכן ה' זו
 חטאנו לו (ישעיה מ"ב כ"ד) : **בנפש** : בתאווה עלומה עד שינשימו נשימוניהם
 בנחן תחמת תאווה ותפלה זו אולי חברה דוד אחר שנמלט מידי שאול ואנשיו העוטרי'
 אותו (ס"א כ"ג כ"ו) : — (י) **חלבמו סגרו** : מלשון זהב סגור, מנוקה מסינים
 באופן שכל חלקיו אדוקים זה בזה, שמנו עד שחלקי חלבם אדוקים זה בזה מרוב
 שמנס, ולפרש חלבם סגרו פירו לא נראה, ש"כ איך דברו ? **פימו** : מלאנו רכוי
 שם פה על שני משקלים, פים (הפצירה פים, ס"א ו"ג כ"א, ויעש פימה עלי כסל,
 איוב ט"ו כ"ו) ופיות או פיפיות (ולה שתי פיות, שופטים ג' ט"ו וחרכ פיפיות בידם,
 תהלים קמ"ט ו') רק שניהם ל' מושאל, ולהוראת הפה עלמו הוא תמיד ל' יחיד, וכאן

שימו במקום שיהם ומשמש כסם כולל ולכן בא פעל זכרו כל' רבים : — (יא) **אשרנו**
עתה סבבנו : כפל הכנוי על השם ע"ד ותראהו את הילד (פר' שמות) ויסנו
 את טעמו (ס"א כ"א י"ד) ויכו האחד את האחד (ס"ב י"ד ו'), הו ע"ד ליארי והני
 עשיתני (יחזקאל כ"ט ג') עשיתיו לי אף כאן סבבנו, סבכו לנו, ולפי המסרה
 סכתוב אשרנו חסר יו"ד הרבים אולי כונת הכותב היתה **אשרנו**, ל' ראיה, אשרנו
 ולא קרוב (פר' בלק), רק גם למטה (מ"ד י"ט) כתב וחס אשרנו מני ארחך ל' יחיד
 והוא שם נרדף לרגל : **עיניהם ישיחו וגו'** מהנכלים איפה יטו רשתם ללכדנו,
 איך ינליחו ונפול בידם וכחכב לנטות במקום לנפון או לטמון לפי שמנמח היתה
 ללכוד הנשים הרבה : — (יב) **דמינו** : החיל הזה הרודף אחרי דומה-לאריה :
יבסך : שרט כסף כל' ארמי ר"ל כחפר ונכלס, וחסר בחילוף אותיות חקך, ולא
 עתה פניו יחורו (ישעיה כ"ט כ"ו) ילבינו, ומה שם הכסף, מתכת לבנה והלכנת
 הפנים תולד גם כן לגדל התאווה : **בפיר** : אריה בתקפו, והקטן נקרא גור :
 — (יג) **קרמה פניו** : לך לקראתו, וכן על אשר לא קדמו אחכם בלחם ובמים
 (פר' תלז) : **מרשע חרבך** : אע"פי שהכחירה ביד הרשע להיטיב או להרשיע,
 מ"מ הללחת נכליו היא ביד הבורא, ח"כ הוא כחבר ביד ה' להכות את אשר ה'
 ינזור : — (יד) **ממתים** : לפי דברי סד"ל (משתדל פר' דברים, פירוטו על ישעיה)
 ר"ל נבזרים, ושם רפאים שמקורו מהיבת רפה ור"ל ג"כ מתים (רפאים כל' יקומו,
 שם כ"ו י"ד) הושאל להורות עריצים המכחידיים רואיהם כמתים ואלים מקבריהם,
 ואולי במקרה תיבת רפאים כן מקרה מתים אע"פי שבואת החליפו הצרי כשוא :
ירך : עריצים שהם מכחך : **מחרר** : בהיפוך אותיות חדל (ישעיה ל"ח י"ח) וכן
 מכל ממקור כל דבר **חרל ובלה**, והם חיי טעה וטובתם, בעור שחיי נלח קרואים
 עולם, דבר נעלם : **וצפונך** : עושר שאדם לופן וטומן (נחן לכס מטמון, פרשת
 מקץ) : **בטנם** : ולא נפסס ישבעו בו כניהם : **יתרם** : מה סכותר לכנים אחר
 שכבר אכלו הם חלקם : **לעולריהם** : ממקור על כל' ארמי בא, ולרוב הוראתו
 מי טבא וככנס עתה בחיים, רק כאן השתמש בתיבת זו להוראת הכנים ויושבים
 במקום אבותיהם : — (טו) **בצדק** : בעבור צדקי וישרי, או בעבור צדק ה'
 ומסדך : **אחזה פניך** : עמ"ש למעלה י"א ד' : **בתקיץ** : מהרדמת החיים, ומלילה
 זו מורה לא בלבד בבירור אמונת קדמוניו בהשארת הנפש אחר המות, רק גם כן

תודיענו מה הוא לפי דעתם העונג השמור לנו בחיי נלח, הלא הוא דעה ברורה את
ה' והבן מהותו ותכונתו הנקראים פנים ותמונה, שמהם יפוטו ב"א על מהות
ותכונת הנפשים, וסם תמונה ממלת מן, וללס מן כל-מי, תמונה תודיע תכונת הדבר
ומדותיו הפנימיים, והללס לורתו החלונה וככן תיבת תמונה פה על מקומה תבא :

יח

(א) **לעבר ה'** : נס מומור זה כשלשת המומורים שקדמוהו מגמתו להורות
דעת את העם שאיש חסיד ונבד ה' אתו, ולכן הוסיף בראש המומור תיבות לעבד
ה' לדוד, ופסוק זה שהוא כהקדמה למומור בודאי כתבו דוד בעלמו ומה נלמד על
חבריו, מומור לאסף משכיל להיתן האורחי וגו' שדוד הוא שכתב בראשם שם המחבר,
ואם כדברי נסתחום מול הדת כבודו שבענות לבו כתב ג"כ למומור כ"א פסוק
בבוא אליו נתן הנביא וגו', ומי הוא ב"א וכ"ס מלך שבעלמו יכתוב ומסור לדורות
נלדון עוניו ! ומיר שאור : ה"כ דוד לא היה חושב שאל כאויב לו ומלמד עליו
זכות מחמת רוח רעה המבעתת אותו, ואויביו הם הנזים סביבות ה"י שנשמעם כי
נמלך דוד פחדו לנפסם והסתדלו להכחידו מן הארץ, ובס"ב כחוב ומכף שאל, ונראה
לי שיש איזה הפרש בין שתי המליצות כי כף מורה מרות וזעבוד יותר ולכן כאן
הגיה וכתב יד כאומר שנאת שאל לא גרמה לי נזק כ"כ כשנאת הנזים : —
(ב) **ויאמר וגו'** : שירה זו כפי שנכתבה בס"ב כ"כ היא כפי מה שדבר דוד בהמית
לבו, וכשיעדה לומר לפניה עשה בה הגהות והוסיף בה תיבות ארחמך ה' חוקי
לכפול אותן אחר כל ענין וענין, ואחד מן הלזים היה משורר הפסוק והמון אחיו
עונים אחריו ארחמך ה' חוקי וכן בשירת הים אסירה לה היו עונים אותו האנשים
אחר כל פסוק ופסוק ששומעים מפי משה המדבר בהמית לבו והנשים עונות אחריהם
שירו לה' כי נאה גאה וגו' (ותען להם מרים, בשלח, הכנוי במ"ס ל' זכר). ולומר
נאה לכס לשיר, וכן בשירת דבורה תיבות ברכו ה' : ארחמך : מל' ארמי או היא
תיבה קדומה ומל' השיר, ונזורה מרחם האשה, שאין אהבה כאהבת האם על פרי
בטנה : חוקי : החי"ת בחירק במקום קמץ חטוף להקל הכרתה וכן בנגדו בה (פר'
משפטים) בפגשו בו (פר' מסעי) : — (ג) **ה' סלעי וגו'** : בהמית לבו לא יספיקו
לו דברים להודות לה' על הללתו והולך ומוסיף כרדף על כרדף להגיד תודתו ;

סלעי : הר קשה ותלול בלי נותן דרך להולקי אחר מי שנמלט בו : מצודתי : מלאנו
סלעי דרום יארץ יהודה נקראים בשם מלודה (ס"א כ"בה) להגיד כי נכזבים וחלולים
הם ביותר ואדם ימלט שם ישנב כמלודה : ומפרטי : שרש פלט מִמקור לט, הנה
היא לוטה בשמלה (ס"א כ"א יו"ד) והפ"א נוספת (פעל-עלל, פרץ-רצץ) אני נמלט
אללו והוא מסתירני בללו : אלרי : אל ל' כח ונכורה הוא, הנכור שילחם בעדי :
צורי : מוסיף על סלעי ומלודתי, שהלורים, ממקור לר ולר, קשים הם מחמת חדודי
אבניהם וא"א לעלות עליהם : אחסה בו : שרש חסה בחילוף אותיות (אנכי-
אנחנו) כסה, א"כ מקור הוראתו כמו שרש פלט, רק מפלט יכול להיות לשעה, ומחסה
הוא לזמן ארוך שאחר שאדם נפלט מרודפו ישב שם בטח עד שירלה, כמשפט האורחים
בארץ קדם שאחר שבאו בלל קורת איש יוכלו לטבת תחתיה לבטח עד שירלו :
מנני : מליל אותי ממכת אויב : וקרן ישעי : נותן בי כח להכות אני את אויבי
(כשור מקרין המשתמש בקרניו לננוח הבהמות המבקשות נפשו) באופן שהתשועה
כלו' הנלחון תהיה לי : משנבי : ממקור נב, מקור שרש נבה ונבד, ושי"ן ורי"ש
נוספות (להבת-שלהבת, שנט-שרביט) ומרומם אותי בכבוד ולבטחה : — (ד) **מהרל**
וגו' : קראתי בשם ה' וספרתי שכוה ומעלליו ומיד נוסעת, וסד"ל בתרגום הפטרות
סלו פירש, מהלל ה' אשר קראתי בלרתי וע"י קריאתי אותו נוסעת, וס"ל שאם
היתה זאת כונתו היה כותב ברוך ולא מהלל, מ"מ הוראה התיבה היא ראוי לתהלה
מלד נפלאותיו ע"ד ממורח שמש ועד מבווא מהלל שם ה' (למטה קי"ג ג') וכן כאן
הולך ומספר נפלאות שעשה עמו : — (ה) **אפפוני** : שרש הפך בחילוף אותיות
אהח"ע חפף (חופף עליו כל היום, וזאת הכרחה) ל' חופה וכסוי, וכל"ח נפף ענינו,
חבק (גו-חיס, ארבע-גלכ, חמס-כמר) : **הבלי** : מכאובים והוא מל' וסכל את מעשה
ידיך (קהלת ה' ה') ומקור התיבה מל' ארמי וסכל לא היתי בהון (דניאל ג' כ"ה)
חבולה לא עבדית (שס ו' כ"ג) וכס"ב כתוב משברי והם גלי הים הנשברים על
הסלעי ומרצנ' האניות עליהם : **נחלי בליער** : נחלי אבדון, ל' מושא מאנשי רשע
שאין תועלתם בם (בליעל-כלי יועיל) כי כל מנמחם וחפסם להרע, ויש גם כן לפרשו
נחלי בני בליעל, אסיפת רשעים הרבה הבאים עלי בשטף אף, ויוכל מן הדמיון אל
המדומה, כדרך רוב דמיונות שבמקרא שנמלילה אחת או שהים ילא תמיד אל
המדומה, ד"מ נפן ממלרים חסיע חגרש גזים היל"ל עזים דוק ומלא גם באחרים

הכרת בדמיונות הרבים שבס' יחזקאל, אולי להזכיר תמיד הדבר המדומה ולהמתיק
הדבר לאוננו : — (ו) **שאור** : ממקור אל והסי' נוספת, מקום שהנוף כלה והיה
לאין : קרמוני : באו לקראת, על דבר אשר לו קדמו אתכם בלחם ובמים (פרשת
חלה) והוא מהוראת קדימה בזמן, לא היה להם להמתין שמשאלו רק להקדים להביא
לכם לחם ומים : — (ז) **אשוע** : שרש שוע וישע ושעה שלשם ממקור אחד, שם,
בשועו ישעה האדם לחל טיפיעהו, וא"כ שרש שוע יזדק כאשר אפסה לב"א תקוה
להנצל בכחו : — (ח) **וחנעש וגו'** : געש יורה תנועה אחת, רעש נענוע מתמיד,
ובחילוף אותיות (נוודעש, גף-עף, גורן-עדימה, אנרוף-ערף), רנו רעידת האדם
מפחד רעה : **ויתנעשו** : ההתפעל מוסף על הקל, שזה מסכת אחרים, וההתפעל
מסכת עצמו שהולך ומזכיר לעצמו הדבר ובכל זכירה הוא שב ורועד : — (ט) **ערה**
עשן באפו : עשן היוכל מפיו עלה באפו ומוסיף על חרונו : ויש עוד לפרש כי"ת
באפו כמו"ה ויעבד יעקב ברחל, בעבור אפו וחרונו עלה עשן באויר, כדרך העשן
שמחמת קלומו טבעו לעלות : **ואש מפיו** : האש טיולא מפיו תאכל סביבותיה
וממנו כל' ממקום מושבו יולאות נחלים בוערות : — (י) **ויט שמים וירד** :
לא עוב השמים ובא לארץ רק השפיל השמים עצמם וכן כתוב אחריו ירעם מן שמים
ה' : **וערפל** : תיבה בת הרבה אותיות אולי לקוחה מלשון אחרת, ואם מקורה ל'
עברי אולי נחברה מערב ואפל : — (יא) **וירכב ער כרוב** : מכאן ראיה שתיבת
כרוב השוכה מן שרש רכב והכרובים הם מרכבתו של מקום והדיעה הושאלה
מדיעות העמים סביבי א"י ; והאל ית"ש בחכמתו ראה טבדורו של משה ראוי
לקיימה שיש בטמים כרובים מאחר שזוה לעשות שנים כרובים על הכפורת וכן סופר
לנו וישכן מקדם לנן עדן את הכרובים, רק מפסוק זה נראה שכימי דוד הבינו כבר
שהכרובים (מיחזקאל א' יו"ד ויו"ד י"ד נראה שזורתם לירת שור בעל כנפים) משל
הם, שכן כפל כאן הענין וידא על כנפי רוח (ע"ד עושה מלאכיו רוחות), (למטה
ק"ד ד') א"כ ר"ל שגשגתם כרוח סערה השבת עבים ברד בריקים ורעמים להוסיף את
אויבי דוד שהם אויבי בני ישראל וקרה לכל אלה כרוב ואם מלאנו בשלמה שפטה
כרובים כמקדם לנו עשה : ועוד יש לומר שהסדר הכ"ף לפני מלת על, וידא בעל
כנפי רוח : — (יב) **ישת חשך סהרו** : הולך ומוסיף על משל ויט שמים וגו'
ודלנו מכל אלה הוכן כבודו ונבחרתו, רק הוא אינו גוף ולא יראה לעיני הנוף :

— (יג) **מננה נגדו** : שד"ל פירש נגדו פניו, וכ"ל שר"ל שממנו יולא, ננה ומופיע
לעבים שכנגדו, ומנונה זה בערו נחלי אש בריקים ואש חהלך ארצה ; וחצר הפעל,
עביו עברו והמטירו ברד ונחלי אש, וכן בפסוק שאח"י יתן קילו והמטיר ברד ונחלי
אש, וחצרון הפעל המולך גם אש לא כתוב יחזיק המליכה : — (טו) **וברקים רב** :
מל' וימררוהו ורבו (פר' ויחי) ויהי רבה קשת (פר' וירא) אע"פ שהוא משרש אחר
(רכב-רבה) מקורו רב כמו בשרש ריב ורבב (הוראה גדולה) ; כימי קדם נפרדו
המשפחות זו מזו וכל אחת תחת מטטר אבי המשפחה נתישבה בארץ, וברבות בני
משפחה חמדו ארץ או נכסי משפחה אחרת, ובאו עמה בריב, וברבים רבו זה ע"ז
אבנים או חלים : — (טז) **אפיקי מים** : משרש פוק או נפק שהוראתו כל' ארמי
ילא ; והקדמונים חטבו שטבור הארץ מלא מים והוא מה שנקרא בפרשת נח מהוסי
רבה (ומהים הוא משרש הים המורה השמעת קול Onomatopoeia א"כ התהומות
הם הנחלים היוצאים מן ההרים בשטף ומשמיעים קול, וכן בפר' עקב עינות ותהומות
יולאים בבקעה ובהר, עינות בבקעה ותהומות בהר, ומתהוסי רבה דרך נקבים
יולאים המים וממלאים הים והם אפיקי מים : ויגלו : מהמת הסער ירמו הנלים
ויגלו עמקי ים שעליהם נוסדו ההרים שהם מוסדות תכל שלולי ההרים הגבוהים
שעמדו בפני שטף מי המבול כל הארץ נמונה ונסחתה : **מנערהך וגו'** : ברוח
סערה : וכ"ז מקלתו משל ור"ל שדרך נס הצילו, ומקלתו אמת שהרבה פעמים ע"י
רעם ומטר סוחף השם ה' את אויבי ישראל לפניו : — (יז) **ימשני** : בפרשת
שמות בפסוק והקרא שמו משה ותאמר כי מן המים משייתיהו יתכן לפרש פעל והקרא
מוסב לבת פריעה ואז משייתיהו הוא מדברת בעדה, משיית אמת, ויתכן ג"כ לפרשו
מוסב לאם משה ואז משייתיהו הוא במלאת, משיית אמת, אמת בת פריעה משיית אמת
וזה נכון בעיני לפי שנושא הדבור בכל הפסוק היא אש משה ושרש משה נ"ל שהוא
מל"הק ולא מל' מלרין, ומקורו מש מקור שרש מוש ומשש, והמושה דבר אמים ממישו
ומסירו משש, והמשש מניע ידו אנה ואנה : — (יח) **מאיבי עז** : עז וחזק
נפרדים בהיראותם כי עז הוא מי שאינו ירא וחרד מכל דבר אף כי אין אונים לו,
וחזק הוא מי שיש לו עצמה מלד בריאותו וחזק טבעו, וכן אמת מוסיף על חזק שכן
כתוב חזק ואמת, ולרוב יאמר על הלכ כל' על המחשבה שהיא באדם ראשית כל מורד
לכב וכל גבורה ; והאל הציל דוד מאויביו שהיו עוים מטבעם והוסיפו אומץ לב על

עוֹתָם: — **(יט) יקדמוני** • עמ"ס פסוק ו' על הוראת שרש קדם, מחמת עוֹתָם
לא המתינו עד שאערוך מלחמה לקראתם ובהו הם לקראתי ביום שחשבו שיהיה
יום אידי ושכרי: **למשען לי** • כי כשלִי כחי (ס"ב י' וסיף כ"א): — **(כ) למרחב** •
מרתני, וכן יחללני, שרש חלץ הפוך מן לחץ מירה הפך הפעולה וכן בדק ודבק, רחם
וחרם וולתם: — **(כא) יגמרני ה' בצדקי** • ובשמואל כלדקתי • שני שמות
אלה ממקור אחד הם ואם יש הפרס ביניהם הוא שלדק הוא מה שראוי לעשות ולדקה
הוא יותר ממה שראוי לעשות וקרוב לחסד לכן בא בתוספת אות ובמשקל הנקבות
וכן נודל ונדולה, טוב וטובה וולתם, ובכתוב דוד את הסירה הזאת בראשית מלכותו
היה חף מכל פשע, ואם חטא אח"כ ידוע מאמרם ז"ל כל הנדול מחברו יצרו נדול
ממנו לפי שהיכולת מפתה לעשות, מ"מ אינו מתפאר בלדקתו רק מודיע שהיא
עשה לו פרי וגרמה הללתו, ישמעו רבים וילמדו (קלת מכל זה בביאור הק'
פיליפואן): — **(כב) מאלהי** • בהתרחקי מאלהי: — **(כג) כי בר משפטיו**
רגרני • משפטיו ילדק במה שבין אדם לחבירו שניכר שהדין כך נוחן ולכן כתב
לנגדי וחקתי הוא במה שבין אדם למקום ולפעמים לא ניכר מדוע צוה לנו ועלולים
אנו לשכחו או להשליכו אחר גופו ולכן כתב לא אסיר מני: — **(כו) תתחסד** •
ע"ד מתעשר מתרושש תראה חסדך, וכן תתם תראה תמימותיך, תתברר תראה
בר כפיך: **תהפחל** • מל' פתיל מעשה קליעה, לא תתראה, יסר בדרכיך רק
כמעוקם בהסיכך לו כפעלו ובשמואל תתפל ממקור תפל בלי מלת, תתראה כבלי
טעם ודעת: — **(כט) תאיר נרי וגו'** • תתן האור לגרי כלי' ממך כל גדולתי
ולא מחמת מדות טובות שני: **יגיד חשבי** • וגם מה שהיה חושך לי עשית ממנו
לי נוגה שהוא יותר מאור, שכחת שאל תחת גרום מיתמי נמנה לי מקום להראות
גבורתי בהלחמי עם פלשתים ולעשות לי שם: — **(ר) ארץ גרור** • בשמואל
הרון מלא וכו' חסר, חולי היה ראוי לקראו ארץ כל' ארוץ ואשכנז חיל גדוד בא
בארץ לבו נז, ויותר נכון מפני העדר תיבת אחרי: **שור** • הוא חומה בלשון ארמי
(עזרא ד' י"ב): — **(רא) צרופה** • ככסף בלי טיגים, אדם עלול לכלתי קיים
כל הבטחתו מחוסר יכלת, אבל האל איננו כן, מה שהוא מכטיח יקיים מראש ועד
סוף: — **(לב) מבלעדי** • כמו ששם לור מוסיף על שם אלוה שזה מורה בעל כח
וזה מורה בעל כח ומגן על הכושחים בו כן מלת זולתי המורה שהין לור בלתי

מוספה על מבלעדי שהוראתה שיש בעולם בעל כח (אף כי אין מי ידמה וערוך לה')
רק הוא בעל כח בעור ה' ובהשגחתו: — **(לד) ועל במתי יעמידני** • ברדוף
אויבי אחרי נתן כח ברנלי לרוץ כאיל על ראשי ההרים ושם הייתי בטוח להשגב
מאויבי: — **(לה) ונהרהר וגו'** • הורידה כל' דרכה בכחה קצת נחושה הקשה
להדרך ושם ורועותי ל' רבים והפעל ל' יחיד ע"ד ועיניו קמה (ס"א ד' ט"ו)
וולתם רבים בהיות נוסף הדבור שם ל' נקבה: — **(לו) וענותך** • וחסדך שאתה
עושה עמי אע"פ שאינו כדאי לה: **תרבני** • תגדילני ותדוממני או אמה ה' מרכה
לי ענותך וחסדך: — **(לז) הרחיב צערי תחתי** • דרך הרץ להכשל, ואתה
הרחבת צעדי באופן שלא נלכתי לרוץ ולעדי כוננו ובכל זאת הגעתי מהרה אל
מנמתי: — **(מ) אמחצם** • אכס מכת מות באופן שיזכרו מדוקרים שזו הוראת
פעל מחץ והפכו חמץ (חמוץ בגדים מבלה, ישעיה ס"ג א'): — **(מב) ישועו**
ואין מושיע • לשון נופל על לשון שהוראת שרש שוע היא לעקת החלם נגד הגבור
למען ישעה אליו ויושיעהו (עמ"ס למעלה פסוק ו') ובשמואל ישעו וכן תתכן גם
מלת על המשמשת פעמים רבות במקום אל (וילך אלקנה הרמחה על ביתו, ס"א כ'
י"א): — **(מג) אריקם** • ובשמואל אריקם כחילוף אותיות ע"ד הפרות והטבלים
הדקות והרקות, ואריקם מוסיף על אריקם, שזה מורה דבר רק וטל: —
(מד) מריבי עם • ממלחמות וחגרי עם בזוי (חולי כנה כסם זה הפלשתים
המחפשים תואנות לבא בריב עמנו ולהלחם בנו: **לראש נויים** • חסובים סביבות
א"י (ס"ב י' י"ט): — **(מה) יבחושי לי** • פעל עומד ע"ד כחש מעשה זית
(חבקים ג' י"ז) ובשמואל יבחושו יבחושו מעשיהם הקודמים כאילו א"א שהם עשו
הנבורות המסופרות עליהם (משתדל פר' וזאת הברכה): — **(מו) יבלו** • תיכש
לחלוחיתם וגבורתם, ואע"פ שסגורים בעיר דלתים וכריח יחרגו כלומר יפחדו,
ומחדרים אימה (פר' האויגו) מתורגם ומחונף חרנת מותא, ובשמואל ויחרגו • אויבי
שכלאתם ממסגרותיהם חנרו כל כלי מלחמתם נפלו עלי כעלה נבל (סד"ל בתרגומו
להפטורות): — **(מו) חי ה'** • מי יתן ותודע חיותו כלומר היותו וגדולתו בכל
הארץ, וכל בשר יברכהו ויבטח בו (לורי) ויכיר רוממותו כי אין מושיע בלתי הולך
ומוסיף בכל אחד משלשת חלקי הפסוק: — **(כח) וידבר** • אף כי עשיתי נקמות
בם (שמואל א' ח' וסיף י"ב) הם נחרצו להיות לי עבדים ולא בקשו למרוד בי:

— (מט) מאיבי וגו' : גם כאן הולך ומוסיף, אויב הוא הנוטר, איבה ולופה וממתין מתי יוכל להזיק לאיש שנאמו : מקמי : שכבר מצאו מקום להזיקני : מאיש חכם : מטבעו, איבה חמס גם על בלתי אויב לו מכ"ס על איש שנאחו, ומן אויבי פלטני שלא מצאו מקום להרע לי, ומקמי רוממני והנדילני עליהם ומאיש חמס הנדילני ולא כתב הנדילני שמה יתרון לאדם להיות גדול ומרומם על איש חמסים וכבזה : — (נא) סגדר : מומרי תהלים וכפרט השירות לא נשתכחו מפיו ורע ישראל גם בגלותם, וכדאי היתה קבלה לבעלי הנקוד מאבותיהם שיש לבחור בנוסחת מגדיל, שאל"כ לא ידענו מדוע כאן שבא חסר נקדוהו מגדיל, ובשמואל שבא מלא נקדוהו להסך, ומגדל להללה ולא ליטועה, שהיא החגברות ונחמן על הקמים עלינו :

יט

(ב) כבוד אר : לכמה כבוד הוא ראוי : ומעשה ידיו וגו' : כמה גדלה יכלתו ורקיע ושמים אחד הם רק הראשון כשם דבר והשני כשם פרטי שכן כתוב ויקרא אלהים לרקיע שמים (פר' בראשית) : — (ג) יום ליום וגו' : כל יום מניד לחבירו כלומר מניד מחדש כבוד ה' וגדולתו, מעשה בני אדם יגיעו בגדולתם עד מעלה רמה ושם לא יעמדו רק מידי יום ביום ישפלו וישחתו, לא כן מעשי האל העומדים בגבוהם לעד : יביע אומר : כמעין טובע שהמים רולים ללאת כולם בבת אחת ורק צרות מולאם תכלאם, כן מעשי ה' הנפלאים יפעלו על נפש האדם באופן שלא ידע מה יהלל בהם בראשונה ורובה לשבחם כולם יחד לולא כחנע ממנו ומולא אמרים קלרים מפיו וא"ו להודיע התפלאותו : יחור : מל' ארמי והשתמשו בו בל' הסיר, ומוסיף על סוראת הגיד, ומקורו או בחילוף אותיות (לקק-לחך) קו כאילו מנייר הדבר ע"י קוים, ומלילת יחור דעת יפרט הדבר היטב עד שידעו בכירור, אם ביום רבו מעשי ה' עד שיולידו התפלאות, מעשיו בלילה יסקיטו הנפש ויפחתו שערי דעתה להתכוונות והשכל : — (ד) אין אומר וגו' : השמים לא ידברו כבשר ודם אפילו ע"י אומר קלר או דברים נפרדים או ע"י קול מורה איזה דבר, רק ע"י לאת קום בכל הארץ, כהיוהם נרקעים על פני כל הארץ ונראים בכולה ממללים עד קצה תבל האחרון : — (ה) לשמש וגו' : עשה מהשמים אהל לשמש : — (ו) והוא כוחן וגו' : שכלתה שכרות ימי המסתה המבלבלת וטורדתה

והחתן בידועת נעימות נורלו חורר לעסקיו הנהונים שקט ושמח בחלקו או בגבור המסחרה עם חבירו מי ירוץ ויגיע ראשון אל מנמת רילתם לא יכריח כחו רק נראה מיושב בדעתו וכזה ירוץ ולא ייגע, כן השמש כמרולתו בשמים הולך לאטו ומאיר מבוקר עד ערב : — (ז) ער קצותם : אל מול קצותם : ע"ד ואשנה על ימין או על שמאל (פר' חיי שרה) : ואין נסתר מחמתו : כל היצורים על הארץ מרגישי התפעלו ושנוי לטובה בעלמם ע"י חמתו אף אם נסתרו' הם כמעט האדמה : — (ח) תורת ה' תמימה : כמו השמש כן תורת ה' אין אדם על הארץ שלא ירגיש בעצמו התפעלות ושנוי לטובה על ידה, אפילו הוא עם הארץ ובור, או ר"ל חכמת האל וחסדו תראה ע"י מבראיו, ויותר מזה ע"י תורתו החמומה שנתן לב"א שמכלעדיה עם כל מעדני עולם לא היו מכלים ימיהם בטוב על הארץ, ואם הנוף נהנה בחלקו, גם הנשמה תשאל חלקה : משיבת נפש : ע"ד לולי תורתך שעשועי או אבדתי בעניי (למטה קי"ט) אדם נאנח וקלר רוח קורא בה ורוחו תשוב אליו ע"י עונג רוחני הנאלל לו ממנה : עדות ה' נאמנה וגו' : עדות מהוראת כי קעד תעיד בהם (ש"א ח' ט') רד העד בעם (פר' יתרו) וזולתם רבים, ל' התראה ומוה (כדברי סד"ל) ראה להתראת העדים מ"הם ; וכן פירושו, התראות ויעודי ה' נאמנים ולא יחדלו מהתאמת ופתי הפתוח לקבל דברי הראשון המדבר על לבו ומפתחו אם ישמע בקול ה' (אף אם איננו מכיר ומרגיש בחכמת התראותיו) יפעל כאיש חכם : — (ט) פקודי ה' וגו' : פיקוד חמור ממלכה, סר"ל שלא בלבד יצוה איש רק ניתן דעתי לראות אם יעשה כמלותי אם אין ואזי לממרה בו, א"כ הפיקודים לרוב הם לאדם כעבודת פרך, לא כן בפיקודי ה' שמחמת ישרם לא ימררו הלכבות רק ישמחו : מאירת עינים : המלכה תאלל אור מגופה ועלמותה ועיני עושיה יקבלו אורה ויאללוה שנית למסתכלים בהם ושומר מלות ה' חכמת אדם תאיר פניו : — (י) יראת ה' טהורה : ויראת האלילים ועבודתם טמאה כי בניאוף וזנות ייראום ויעבדום ועי"ז יראת ה' עומדת לעד ויראת האלילים תהיה לורא לעובדיהם : משפטי ה' אמת : כמה שבין אדם לחברו הוא דין אמת : צדקו יחרו : כולם יראו לעין כל כדבר לודק וכולם מטרה אחת להם וילדקו זה לזה באופן שכולם יחד נוף שלם שכל חלקיו ראויים לו בכוון : — (יא) הגחמרים וגו' : הזהב נחמד מלד יופי מראהו וזהו ויותר ממנו מזהיר ומבהיק תורת ה' : ונפת צופים : דבש

הזב מבתי הדבורים (נפת ל' נפתי משכני, משלי י' י"ו) והלף על פניהם שהוא הטוב והמתקן לה ימתק לחד כלומיד תורת ה' לנשמה: — (יב) עקב רב: לא כחצ סבר המורה מתנת חסד רק עקב כלומר ענג טבעי הנאלל מעלמו: — (יג) שניאות מי יבין: אם העונג נאלל מעלמו יאבד גם ע"י שניאות בשמירתה: — (יד) מורים: פירשוהו כמו מזדונים, רק יש לקיים משמעות המלה בפשיטה אנשים ודים, הרחיקם ממני שלא ימשלו בי, כלומר שלא להתפחה אחריהם ואלמד מפניהם: — (טו) והגיון לבי: דברים אלה לא דברתיים מן השפה ולחון רק ילאו מקירות לבי (עמ"ס על שרש הנה סי' א' ב'):

ב

(א) לרוד: אפי' טיט להניח דברי האומר שלמ"ד לדוד זה הוראתה בעבור דוד שמשורר אחד חבר בעבירו וכן במומור שאחר זה, ותוכן שני המומורים יוכיח על דעת זו במקלה, מ"מ ואם לא נראה להפדים ביניהם וכן שאר מומור לדוד שכינתו שרוד היה מחברו, כאמר שגם באלה דוד הוא המחבר וכונתו היתה שיסירו אותם במשכן ה' או במקדש בעדו או בעד המלך סיקוס תחתיו וסדר הדברים כלשון נסתר כאלו ידבר איש זר: — (ב) יענך: יפנה אליך שזה הוראת שרש ענה: ישגבך: ישימך במקום גבוה וכסגב וסס תהיה כמרחב מזרחך: שם אלהי יעקב: טאמה מוכיר: — (ג) מקדש: ממקום בית מקדשו: ומציון: שסס בית דוד ובו נטה אהל לארון: יסערך: יסעד גדול מעור, גם כי יסור איש אולי יפול, רק אם יש לו סעד כטיח הוא מפילה: — (ד) יזכר כל מנחתך: שרש זכר תחלת הכנתו על הרים (זכרו כיין לבנין, הוסי' י"ד ח') ואח"כ הוסיף על הזכרון, כי זכירת מה שאינו עוד לפנינו דומה להרגשת הרים שנשארת אחר עבור הדבר מנגד פנינו (משתדל פר' ויקרא על מליצת את אוברתה); א"כ יזכר ר"ל יריח מנחתך כריח ניחח: ירשנה: יסלח אסו מן השמים ויאכלה באופן שתהיה לדשן, ובאה קבלה ליום שבדורות הקדמונים לאות על רעון האל בקרבנות כ"א הוריד אשו לאכלם, ולכן עלה על דעתם לשרפם הם לכבודו, ועל פסוק וישע ה' אל הכל ואל מנחתו, כתב רש"י ו"ל ירדה אש וליחכה מנחתו והוא לפי דעתי פשט גמור, וכן היה ביום הקמת המשכן, ובאליהו, וביום חנוך בית המקדש (ד"ה ב' ו' א') והה"א נוספת

ואלו הקריאה הנכונה ירשנה ע"ד ותראה את הילד (פר' שמות), וכן ראוי לשרש ידה לימד תשלחנה (סירת דבורה) כאילו מנוקד השלחנה: — (ה) עצחק: מחשבתך, ועמ"ס סי' א' א': — (ו) נרגל: אין תחלת הוראת דגל כמו גם ומפה, אכל הוא כחרגוס אונקלוס (טקס) וכל הקדמונים, חברה מסודרת (משתדל פרשת במדבר) א"כ נדגל כאסף יחד למלחמה וסס אלהינו על פינו, ובהיות לך התשועה נרננה לאל ולו ניחסה; ואם כונת הפסוק בדברי מזה ראה שרוד חברו בעלמו, שארם אחר לא היה אומר לא ניחם לך התשועה כ"א לה': — (ז) עתח: קודם המלחמה כבר בטוח אני טויסיעך: בנבירות ישע ימינו: בנבירת ימינו המושיעה: — (ח) אלה ברכב: מוכיר מלחמת דוד עם הדרעור (ט"כ ח' ד'): — (ט) ברעו ונפרו: נחשלו: ואנחנו קטנו: ע"ד לא יקומו רשעים במשפט (סי' א' ה') לא יוכלו לעמוד, ואנחנו נשארו עוד (ונתעודד) על עמדנו: — (י) המלך: לפי הטעמים נושא פעל יעננו, ויוכל להיות נושא פעל הושיעה, ה' הושיעה המלך, ה' יעננו ביום קראנו, וזה כ"ל יותר שבמומור שאחר זה מתחיל ה' בעון ישמח מלך, וסס המלך הוא מלך ב"ו ולא האל:

כא

(א) לרוד: על אודות מחבר מומור זה עמ"ס בראש סימן שלפניו, ושני המומורים חוברו יחד הראשון לומר קודם המלחמה והשני אחר התשועה: — (ב) ישמח מלך: שמחה היא היות אדם שקט ואין דבר שיכאיבהו, או יגרום לו דאגה וכן אמרו חז"ל השמח בחלקו ולא השג או אחר משאר נרדפיהם, וגיל מוסיף על שמחה ויולד מחמת מקרה טוב, וששון מוסיף על שניהם, וכאן המלך בוטח ואינו דואג בדעתו עו' ה', ובהיות לו הישועה מאת ה' או יגיל: — (ג) וארשת: אין לו חבר במקרא והמפרשים כולם פירשוהו לפי מקומו מולא שפתך, ולפי דברי געועניוס יש בערבי כמסו והוראתו חמדה (מוסיף על מאוה) וכל"ה שרש ארש כש"ן שמאלית הוראתו קרובה להכטיח מה ששפחיו מבטיחות כל מנעת לעולם, ושחז"ל פירש ארשת מלשון רשת והאל"ף נוספת, ורענו דברים היוצאים משפחיו פהמית לבו והם מבולבלים ככלכד ברשת, ואמה ה' לכך תוכל להניס, ויקיף

הענין דומה למליכת טרם יקראו ואני אענה עוד הם מדברים ואני אשמע (ישעיה ס"ה כ"ד) : — (ד) תקדמו ונו' : תלך לקראתו בכרכות טוב, כלו' טרם יסאל תתן לו וזה מחויב דעת שח"ל על הוראת שם ארשת : — (ו) כבדו' : כולל הוד והדר שאחריו, הוא ראוי לכבוד וב"ה מכבדים אותו (שהוראת כנוי מחובר לשם מופשט היא כפלים כידוע), והוד הקרוב לאיר (דקות-רקות, פר' מקץ) ר"ל כי קרן עור פניו, והדר כלשון ארמי חזר ר"ל שב"ה תחמת כבוד ויראה נרתעים לאחור בראותם אותו : — (ז) תחדהו' : מל' ויחד יחדו וטרם חדה (בחילוף אותיות חזה) קרוב לשמת, פניו טוחקות, וטרם קדמין הוא ויטנו בל' הסייר ובל' ארמי, ויש לדבק תיבת שמחה לאת פניו שאחריו, נגד הטעמים, תחדהו בשמחה שיטמח האדם בהיותו את פניו, בהיות השמחה עליו לטובה, הפך מלילות ומפניו אסתר (פרשת בראשית) : — (ח) בל' יבוט' : המלך בוטח בה' ובחסדו העליון אשר לא ימות ויסור לעולם מאתו, ע"ד וחסדי מאתך לא ימוט וברית שלומי לא תמוט (ישעיה כ"ד י"ד) : — (י) כתנור' : ככתנור, החמת כיום מדין (ישעיה ט' ג') ככיום מדין, וחסרה הבי"ת הנשמעת מאלה שלל להרכות באותיות שמוסיות : **רעת פניו** : ע"ד פני ה' חלקם (איכה ד' י"ו) ל' זעף, והולך ומפרט לא שאתה בעלמך חשיתו רק בראות ה' בועף יחר אפו הבער כאש, ולא בלבד יאכלם רק יכלעם כלו' יכלה אותם כרנע : **ותאכלם אש'** מפרט מליכת יכלעם הורה שלא תיוחס יפה לאל ית"ש : — (יב) כי נטו' : חסכו להפיל עליך רעה : — (יג) **שבם** : כתרגום רמב"ן, למטרה, רק לא כדברי ר' יואל ברי"ל, סר"ל דבר גבוה ותלול שממנו מטחי קשת עושים להם מטרה : רק הוא כדברי שח"ל שהמטרה היא תמיד לנוכח השכם שהוא הלד הגבוה בכתף, והמורה חלים כוטה ראשו עד הכתף לירות, והכוונה תשימם לך למטרה ובמיתרי הקשת תכוון החץ שימחלם בפניהם, ואכזרי מלכי קדם עשו פעמים רבות כן באנשי שבים, אסרום אל עץ או עמוד ושלחו חליהם אל אפיהם למטרה : — (יד) **רומה ה'** : מלרע שלא כמשפט להשמיע הברת אות ראשונה של ה' שלא תכלע, ולהפך בנימין אחיו (פרשת ויגש) עשאוהו מלעיל שלא לבלוע הברת אות ראשונה של אחיו, ובהשמטת אות ראשונה ידוקדק ויתר בקריאת התיבה :

כב

(ב) **רחוק מישועתי** : דברי שאנתי הם « אלי אלי ונו' ! » ויש לקיים גם הפירוש הנכון « למה עזבתני רחוק מישועתי ומדברי שאנתי : » — (ג) **דומיה** : יש לשם זה שתי הוראות שתיקה ומניחה (דומיה נפש, למטה ס"ב ב') וכאן ענינו כפלים, אקרא יומם ולילה ולא אשתוק ואתה לא תענה ובכן אין לי מנוחה ומרגוע : — (ד) **ואתה קרוש** : ולא תוכל להכניס בבלע רשע לדיק ממנו : **יושב** : לפי רד"ק נפרד הוא מההלית, ובאמת מלאנו מליכת תהלתו אתה במקומות אחרים כלו' דבר תהלתו, רק מליכת יושב תהלות להוראת יושב ושומע התהלות לא מלאנוה, ואין לדמותה למליכת יושב הכרובים ששם היא להוראת ישיבה במקום, ה"כ יושב ר"ל חי וקיים לעד בהתנגדות לכרובים שהם עובדים, ויכון פירוש זה גם למה שכתוב אח"כ כך בטחו אבותינו כי מעולם אתה : — (ה) **בטחו וחפלטמו** : ע"ד ה' ילחם לכם ואתם תחרישון (פר' בשלח) ודומין, לא שאלת מעמם כ"ה לבטוח כך, ומיד כשראיתם בוסחים פלטתם : — (ו) **אליך ועקו ונמלטו** : חוזר על דבריו, בועקם אליך כנואשים למצוא מעמם דרך הצלה אתה לא בלבד פלטתם, כלו' השארת מהם פליטים, רק מלטתם, כלו' הצלת כולם, ובבטחם עליך בנפש שקטה בלי לעקו ודאגה לא בוסו ממכסתם : — (ז) **ואנכי ונו'** : עם כל הבטחתי כך אני נכזה ונלעג : **ורא איש** : אדם חשוב : **חרפת אדם** : הגרועים שבמין שראוים ליקרא בשם אדם להזכיר כי מאדמה נוצרו ולעפר ישובו : **ובזוי עם** : עם נזר מן עם ומורה אגודת אנשים גם בלי סדר והנהגה, ונוי וק"אם ישר להם משפטים וסדר מתוקן : — (ח) **יפטירו בשפה** : נראה שאין ר"ל יפתחו שפתותיהם לדבר ש"כ היה כותב יפטירו שפה, רק ר"ל יפתחו פיהם ויוציאו ממנו ע"י תנועת השפה התחמנה קול לעג ובזיון : — (ט) **גר** : נקוד חולם במקום פתח והיא בינוני פועל, ובנחי ע"ו הדומים לכפולים ששתי הנזרות תחברנה לפעמים ע' הפעל מלאו ד"ת תיבת ט"ב שהיא תאר או בינוני פועל וגם עבר ומקור (הטוב טוב אתה, שיפטים י"א כ"ה) וכאן (ע"ד גול על ה' דרכך, למטה ל"ו ה') ר"ל המשליך על ה' יהוה ה' יפלטתו, ויש מפרשים כל הפסוק בלעג שלוענים לרי דוד עליו, ולא נראה, שהלעג יכול ח"ו על ה' ולא על דוד, ומלאנו (ט"ה כ"א ח')

דואג בעבר לפני ה' כלו' יושב ומתחנן שזו הוראת עזרה, וגם על שאר יועצי שאלו
 מי ימלאהו לבו לומר סלוענים היו על ה' וגם אין הענין עולה יפה עם מה שאחריו :
 — (י) **כי אתה נחיי וגו'** ואיך לא אעשה כן גם אני לגל יהי עליך בעוד
 שמרחם אמי הסנחת עלי 1 נוחי • שורשו נוח והוראתו יליאה בכח ומתקור זה גם
 שרש נח, שור הפירן מכלאיו פתאום והולך ומכה וכן מניח ממקומו (שופטים כ'
 ל"ג) יולא פתאום ונלחם, וכן כי יניח ירדן אל פיו (איוב מ' כ"ג) בהמית לא יירא
 גם אם הירדן פתאום יתגעשו מימיו ויכהו בגליו על פיו : מבטיחי • תקנת באופן
 שיכלתי לסבת בטח, מושיבי לבטח : — (יא) **עריך השלכתי מרחם** • כי לא
 יכלתי להשתדל בעדי : — (יב) **אל הרחק וגו'** • וגם עתה בכחי ונכורתי לא
 אוכל להנצל ואין לי בלתך מניל : — (יג) **פצו עלי פיהם** • לאמר אריה טרף
 ושאנ הוא (החכם הלל דילא טורי בתרנומו לס' תהלים) ילשינוני אל שאל ויאמרו
 השמר ממנו כי ערך הוא ! **טרף ושאנ** • שאר האריות תנוח דעתם במלאם טרף ולא
 ישאנו עוד, רק הוא שינו לא תשבע, וכעודו טורף ישאנ מחמתו עוד לטרוף, אתה
 נחתי שר אלף רק בואת לא נחה דעתו ועלובה הוא מבקש : — (טז) **כמים**
נשפכתי וגו' • לא קמה כי עוד רוח להתילב לפני זוררי : — (טז) **יבש בחרש**
כחי • רד"ק מביא בשם אביו דיעה נכונה שתיבת כחי הפוכה והראוי כחי :
מלקוחי • הם החניכים עם השנים החשובות בהן ונקראות מלקוחים כי מופשיות
 ועולרות הן כמלקחים המטיבות את הנרות או הופשות נחלי אש ; וכ"ז ר"ל ידעתי
 כי עלי להתנצל לפני שאל ולהודיעו כי לא דעתו אני מבקש, רק לבי נופל ונאלמתי
 דומיה : **השפחתי** • תקרבני, מל' שפות הסיר (מ"ב ד' ל"ח) וגם הנביאות יקראו
 שפות, בעבור התדבקות חלקי החלב זה בזה : — (יז) **בארי** • הם מקיפים ידי
 ורגלי כאלו ארי אני ודואגים פן אטרופ בהם : (יח) **אספר וגו'** • אני מראה להם
 חולשתי שאיני יכול להזיק בהם, והם ישמחו בכשלוני : (יט) **יחלקו וגו'** • אולי
 שאל שכפה את מיכל להנשא לאדם אחר אחרי כרוח דוד נתן את ביתו לזורריו
 לשלל, והם חלקו כיניהם כל העושר שבחובו שלל הפלשתיים שהכה דוד פעם אחר
 פעם, או כ"ז דרך משל ור"ל אני כאדם נעור ורק מכל, וזוררי מקבלים מאת שאל
 הסכר הראוי לי : (כ) **אילוותי** • מל' הייתי כגבר אין חיל (למטה פ"ח ה') שאין בו
 התעוררות להנצל, וכן כאן אתה שרוחך לבשתי לטעבר באופן שעשיתי נכורות

חושה עתה לעזרתי : — (כב) **עניתני** • פתר במקום לווי, כ"כ בטוח אני כך
 שנראה לי כאלו כבר עניתני : — (כג) **אהללך** • ואומר להם יהא ה' הללוהו :
 — (כד) **הללוהו** • פייסם : **בברוהו** • במעשיכם הטובים : **וגורו ממנו** •
 בהשמרכם מכל דבר רע : — (כה) **כי לא בזה וגו'** • מחובר למקרא של מעלה
 וגם זה יאמר לאהיו : **ענות** • איני מל' עוני שא"כ היה בא דגוש כמו זכור ה' לדוד
 את כל ענותו (למטה קל"ב ה') רק מל' עניה שר"ל פנות אל איש לדבר אליו, ה'
 לא בזה פנית העני אליו כדרך שיעשו גאים, ובה בדעת, ושקן במעשה, ולא הסתיר
 פניו ממנו לבלתי ראותו : — (כו) **מאתך תהדרתי** • אתה תלילני, ואני אהללך :
 — (כז) **יאכלו עניים וגו'** • לעת עתה הדיקים לבדם באכלם לשובע יהללו
 ה' : **יחי לבבכם לעד** • מאמר מוסגר והוא ל' ברכה, הלואי שחיה שמשחכם
 לעולם : — (כח) **יוכרו וישיבו וגו'** • רק יבא יום שכל יושבי הארץ מקנה אל
 קלה יוכרו ויעלו על מחשבתם מי הוא בוראם ומטיב עמם וישובו לה' : — (כט) **כי**
לה' המלוכה וגו' • ולכות מלכיהם הם פלגי מים בידו לכל אשר יחפץ יעם :
 — (ל) **רשני ארץ** • ע"ד כל שמן וכל איש חיל (שופטים ג' כ"ט) גדולי וחשובי
 ארץ שבהיו מירישים בו או אינם מכירים אותו, הו יודו לו על טובו : **ונפשו לא**
חיה • כפל ענין כל יורדי עפר, מי שאין ביכולתו לקיים נפשו בחיים : — (לא) **זרע**
יעברנו וגו' • ואז זרע ישראל אשר עבדוהו לעולם וסבלו כמה יסורין בעבור
 נאמנותם לה' יאמר להם זרע ה' לדור כלו' לדור ודור, לדורות הבאים, כי על ידם
 נתקיימה אמונת אמת בארץ : — (לב) **יבאו וגו'** • דורות הבאים מדי עברם על
 הארץ ינידו לדקת ה' לזרעם אחריהם, ומקטנותם ילמדום ליראה אותו :

כג

(א) **ה' רעי** • אולי הוסיף מוזמר זה כאן לפי שנמזמר הקודם מסיים והולך
 יאכלו עניים וישבעו וגו' : — (ב) **בנאות רשא** • שם נאות יש לו קרבה עם
 ומדברך נאות (ש"ה ד' ג') ועם שרש אזה, ור"ל מקום נחמד שכל אדם מתאוה לו :
ינהרני • אחר ששבעתי ואולי יכול למהר לעדי למקום ההשקאה הוא מנחה אותי
 כנחת : **עד מי מנוחות** ; מקום מנוחה לי, או ר"ל מקום שאין המים שוטפים
 ומפני זה אינם נרפטים רק זכים § — (ג) **נפשי ישובב** • אחר שביעתי הייתי

לחם זמא וקרובה נפשי ללחם ממני והוא מחוירה בקרבי, ושוכב בפעל פחות מהשיב
בהפעיל טוב ככח והראשון בנחת: **במעגרי צדק** · יולא מן הדמיון למדומה,
והוא ע"ד הכא ליטור מסייטין אותן, ישים לנגד עיני דרך יסרה ויתן כי בינה להבין
כי טובה היא: כמעגלי · מל' ארמי סבי עגל ר"ל מהר, וכדרך יסרה אדם ימהר
הליכתו ילא ידאג מפילה: **למען שמו** · לא מלדקתי רק בעבור כי חנון הוא:
— **(ד) גם כי אֶךְ וגו'** · אע"פ שהורגלתי במעדנים אם תגזור עלי עוני וצרה
לא אירא מדבר רע בעלמו (להוציא רע מדומה): **כי אחזה עמדי** · כי לבי אומר
לי שלא חטאתי נגדך, ובכן תוכחות מוסרך לא יִמְרוּ לִי כי לנסיון תבחנני:
בניא צלמות · גיא הוא מקום שיש לו הרים גבוהים מכאן ומכאן (זכריה י"ד ד')
וע"כ הוא מקום לל וחסך ואוירו חס ביותר ומוזק לבריאות: **שבחך ומשענך** ·
שבת לרדוח ומשענת להסמך עליה, ידעתי כי חפצת כי ומוסרך או עורך שניהם
ינחמוני, יהיו לי לנחמה ולא לאכל: — **(ה) תעריך לפני שלחן וגו'** · בכוא
אורח יערכו שולחן לפניו, רק טרם ישב לאכול ילווהו אל בית המרחץ ויתנו לו שמן
לסוך את עלמו, ואח"כ ישיטו לו כוס יין מלא קודם הסעודה: — **(ו) ידרפוני** ·
ע"ד בקש שלום ורדפהו (למטה ל"ד ט"ו) יחזרו אחרי, ודרך ממקור רדוהיורד רץ:
ושבתי · יש לפתרו כמו ויטבתי לפי ששני השרשים ישב ושוכ מקורם שב, רק יש
ג"כ לפתרו ככתבו אשכ פועמים הרבה להודות שמך לפני היכל קדשך; מ"מ מפני
שמוש הכי"ת (בבית ה') יש לבחור בהוראת ישיבה:

כר

(א) לדור מזמור וגו' · מזמור זה מלא לו מקום פה מפני פסוק ג' מי יעלה
בהר ה' החובר יפה עם סיום מזמור הקודם ושכתי בבית ה' לארך ימים וחֲפָר
בהעלות דוד את הארון מבית עבד אדום לכיתו (ד"ה כ' ט"ו): — **(ב) כי הוא**
וגו' · ע"ד אשר שמתי חול גבול לים (ירמיה ה' כ"ב) ועל להוראת אגל, עשה
יסודות לארץ כדי שלא תמוט בהתנעש גלי הים עליה; והוא שעשאה וכוננה הוא
אדוניה ולו הרשות לקיים ככולה וכ"ש בביתו מי סירלה: — **(ג) מי יעלה וגו'** ·
גם מזמור זה (כמו מזמור ט"ו) מורה קדושת תורתנו שלא התקינה מחסה לפושעים
בבית המקדש כמו שתקנו דתי שאר העמים ורק נקי כפים יקום בבית ה':

בהר ה' · במרום ליון שטס בית דוד ומקום מסכן הארון: — **(ד) נקי כפים**
ובר לבב · יש פורט מעבירה ועון מחמת פחד עונש אלהי או מדינוי והוא עם כל
נקיון כפיו בלבו חורש מחשבות און ולולא יירא כי רעה תבואנו יוליאן מן הכח אל
הפעל, וזה איננו כדאי לקום במקום קדש, רק מי שהוא בר לבב מתרחק מן הרע
ועושה הטוב מאהבה: **נפשי** · נפשו כתיב ונכון יותר, נפשו של ה' הנזכר למעלה
כלו' לא נשא שם ה' על שפתיו לקיים דבר שוא וסקר לפני שופטי ארץ; וקרא לשם
ה' נפשו, כי הנפש בבעלי חיים היא קיומם, ושמות ה' וכנויו הם המזכירים היותו
ובחן, ולפי המקרא נראה שחשבו כל פסוק זה וגם הבא אחריו כתשובה מאת האל
על שאלת מי יעלה וגו' ? שהאל בעלמו משיבם ממכון שבתו נקי כפים וגו' ע"ד מי
האיש החכם ויכן את זאת וגו' ויאמר ה' על עונם את תורת (ירמיה ט' י"א י"ב):
ורא נשבע למרמה · אשר לא נשא לשוא נפשי ב"ד מושבע מפי אחרים ולא
נשבע למרמה מפי עלמו שלא בפני ב"ד לרמות ב"א; ויש לפרש ג"כ מלינת לא נשא
לשוא נפשו (לפי המסורת) ע"ד ואליו הוא נושא את נפשו (פר' מלא), לא בטח
נפשו: — **(ה) וצדקה וגו'** · יקבל כרכה מאת ה' כלדקה כלו' כגמול ליטעור ר"ל
לקנייתו אל ה' ולא אל הכלי שוא: — **(ו) זה דור דורשיו** · אם כל בני הדור
כן יעשו ראויים הם ליקרא בשם דורשי ה' ומבקשי פניו ורע ראוי ליעקב בחיר
האבות מחמת דומיתו לה': **סלה** · עמ"ס למעלה ג' ג' וכאן הוא כנוי לאל ודרך
קריאה: — **(ז) שאר שערים ראשיכם** · שיוכל לעבור תחתכם מלך רם
ונשא: **והנשא** · בשאר חלקיכם כמוזות ובאמות הספים: — **(ח) מי הוא זה**
מלך הכבוד · גם שאלה ווי יש ליחסה לאל, ודוד משיב, ה' עוזו ונכור, שלא
יאמרו סקרא עלמו בשם מלך הכבוד (ת"כ מ' טבח ל'): **עוזו** · עז ביותר, העז
לא יחת רק ישים נפשו בכפו גם ללא דבר רק הנכור לא ישליך נפשו מנגד כ"א
לדבר ראוי והגון, ושני התוארים כאן ל' מושאל: — **(ט) ושאו** · ראשיכם, וכפל
הפנין לחזק המליצה: — **(י) צבאות** · כבר העיר שד"ל שאין הוראתו לנאות
אנשי המלחמה לפי ששם הוי"ה ב"ה הוא שם פרטי ולא מקבל סמיכות וכן מלאנו ה'
אלהים לנאות (למטה סי' פ') כלי סמוך, ולנאות עלמו כנוי לה' (משנה שבעות
סוף פ"ד) ור"ל האל שבו כל הכחות שהגוים מיחסים לנכאי לנאות אלהיהם:
סלה · לעולם ולא היה ולא יהיה מלך הכבוד בלמו:

כה

(א) **דרור אליך ה' וגו'** : מומור זה חובר לקודמו המניד מי הוא הראוי לעלות בהר ה' ולקום במקום קדשו, ובוה הוא מבקש מה שילמדהו דעת להיות נקי כפיס ותם דרך : **נפשי אישא** : ע"ד ואליו הוא נושא את נפשו (פרשת תלז) כך בטחוני, ויש לפרשו ג"כ מל' אם יש את נפשכם (פר' חיי שרה) אשא תאותי, ע"ד ה' נגדך כל תאותי (למטה ל"ח יו"ד) : — (ב) **אויבי** : השומרים מעדי לראות אם אכשל בעבירה : — (ג) **גם** : יש למלה זו הוראת הלא, איני זריך להתפלל על עצמי שבטחוני כך לא אבוש, הלא כל קויד (לא כלבד הבוטחים, רק גם הקוים, ותקוה פחותה מטחון) לא יבושו : **דיקם** : הבוגדים יבושו ריקם לא ישיגו חפצם וישאו חרפה (ר"ע ספורנו) או יהיה פירושו כמו חכם (ואחללה לוררי ריקם לעיל ז' ה') הבוגדים כי, שחנפו לו והבטיחוני באהבתם בעוד שהשעה משחקת לי, ועבשו שאני בלרה בגדו כי והלשינוני אל שאלו בלי קבלת שכר על מלשינותם : — (ד) **דרכיך ה' הודיעני** : ההפרש בין דרך לאורח נ"ל שהדרך ידרכו בה מדיר וע"כ סלולה היא ואין צורך כ"א להודיעה לו, ואורח ילכו בו לפעמים וע"כ קשה הוא ולריך לימוד לילך, ודרכיך הם המלות שטעמם גלוי או ששמירתן קלה, ואורחותיך הם החוקים שטעמם נסתר או שמירתם קשה : — (ה) **באמתך** : בחסדך שהבטחת משענתך לבא ליטהר, ואמת הלל ב"א ר"ל טובה שהוא עושה להשריטיב לו כבר והיא כמודה על טובה שקיבל מתחלה ואומר אמת הוא שהטיבות עמי, א"כ אמת היא טובת חובה, וע"כ לא התכן הלל האל ית"ש כ"א בהבטיחו על דבר, שהו כביכול מחויב הוא לקיים דברו, וכן פירש רש"י ז"ל על פסוק קטנתי מכל החסדים ומכל האמת (פרשת וישלח) אמתת דכריך ששמרת לי כל ההבטחות שהבטחתני : **ישעי** : מקוטי מל' וישע ה' אל הכל (פר' בראשית) וכן הוראת שורש הוסיף הללת מי ששעה אלינו לעזרה ויתכן במכובד לנקלה, והליל יתכן כשויס במדרגתם (ע"ין סי' ו' ב') : — (ו) **זכר רחמיך ה' וחסדיך** : לי : **כי מעולם חמה** : כי כן מעולם זכרת רחמיך ולא חטאת בני אדם : — (ז) **חטאת געורי ופשעי** : מה שבגעורי היה ראוי לחשוב לי בחטאת (מל' ולא יחטיא, שופטים כ' ט"ז) כלומר כסגנה ברואה וכימי הכינה פשעתי עליו (מל' כפסע בימי ובין המות) (ש"א כ' ג')

כדבר לא יסוה למאומה, כל זה אל תזכור אתה כמו שיזכרוהו שונאי ותמיד הוא על שפתותיהם רק אתה זכרני בחסדך, ואולי יתכן להטעים תיבת חסדך במפסיק גדול (יורד), ולחלק הפסוק לשנים, חטאת געורי ופשעי אל תזכר בחסדך, וזכר לי אתה למען טובך ה' : — (ח) **טוב וישר ה'** : הוא ישר ומטוב לכו ידריך גם כ"א בדרך הידועה, היא דרך טובה : — (ט) **דרכו** : ע"ד ושמרו דרך ה' לעשות לדקה ומשפט (פרשת וירא) בהתבוננס בדרך שה' מתנהג בה עם בריותיו ילמדו לעשות לדקה ומשפט : — (י) **כל ארחות ה' וגו'** : עמ"ש פ' ד', גם מה שהוא קשה בעיני ההמון הוא חסד ואמת בעיני נולרי בריותו ועדותיו : — (יא) **כי רב הוא** : ואיני יכול לשלם כופר יסורים בעדו, ע"כ כתב וסלחת ולא וכפרת וסלח קרוב לללח מורה עבור על החטאת כדבר נעדר הערך שאדם לא ימנע מלרמסו ברנליו, ומלילת ונושא עון מתכן כדבר גדול הערך וא"א לעבור עליו רק ה' נושאו הוא במקום החוטא ע"ד נשא עון ועובר על פשע (סוף מיכה) בשלמו לכיון מה שהפסיד, רק כהן שמדבר בחטאת נעורים א"א בתשלומים ; ויש לפרש ג"כ מלת כי להוראת אע"פ כי מנשה הככור (פר' ויחי) : — (יג) **נפשו בטוב תלין** : יש לפרשו לחיי שעה ויש לפרשו לחיי עולם, בעוד שנפשו תשבע במעדני עולם זרעו יירש ארץ : — (יד) **סוד** : עלה הגונה : **ובריחו** : כרת עם יראיו להודיעם עלה הגונה איך יתנהגו : — (טו) **מרשת** : שכלכדתי בו בחטאתי : — (טז) **יחיד** : אין אללי אוהב שיוכיחני וינחמני : — (יז) **הרחיבו** : לשון הללה, החרות נעשו רחבות והלרו לבבי : ולרת הלכ היא החרטה על העוונות : — (יח) **עניי** : שלבי נשבר וגדכה ; **ועמלי** : שהוצרכתי לגלות מהרני וללכת נע וכד בארץ : **וישא וגו'** : כהן מתכן מליצת נפח לפי שמדבר בחטאת טבין אדם למרום ולמעלה שהשמתם בחיבת עון שהוא בין אדם לחברו כתב וסלחת : — (יט) **ושנאת חמם** : שוכח הוא השומר וכוטר בלבו איבה, והמבקש רעת איש נקרה אויב (והוא לא אויב לו ולא מבקש רעתו) (פרשת מסעי) הם נועדים לי איבה ואני לה הרעותי עמם : — (כא) **חם וישר וגו'** : בטכר שקויתך היה בעורי שאקנה לי תם ויושר, ואז חומי וישרי ילרוני : — (כב) **פרה ארמים וגו'** : נראה שפסוק זה כתוסף אחר כך כשקבעו לומר מומור זה בב"המק, ע"ד ארחמך ה' חוקי (למעלה י"ח ב' עמ"ש-סס), ודוק שפסוק זה מתחיל באות נוספת על א"כ :